

INHOUDSOPGAWE

27-Apr-94	Oliphant, Vincent
"last grave at dimbaza"	Olivier, Fanie
Allerliefste, ek stuur vir jou 'n rooiborsduif	Breytenbach, Breyten
Antropologie	Malan, Lucas
Apocrypha XLI	Walters, M.M.
As jy weer skryf	Jonker, Ingrid
Behoeftte aan ongunstige weers- en ander omstandighede	Cloete, T.T.
Bicycle sonder slot	Kombuis, Koos
Blommekykers	Weideman, George
Brief	Abrahams, Fernel R.
Busrit in die aand	Eybers, Elisabeth
By die eeuwending	Esterhuizen, Louis
Christ of the burnt men	Cussons, Sheila
Die bulldozers, hulle 't gekom	Small, Adam
Die drie-en-twintigste gedig	Breytenbach, Breyten
Die hanswors	Pretorius, S.J.
Die huis luister	Hugo, Daniel
die kind is nie dood nie	Olivier, Fanie
Die miljenêr se kombuis	Blum, Peter
Die mooi ding in jou stap	Belcher, R.K.
Die skedel lag al huil die gesig	Stockenström, Wilma
Die straatkind	Roos, Linda
Die swart kombuis	Cussons, Sheila
Die wind in die baai het gaan lê ...	Louw, Van Wyk N.P.
Die woedende brood	Cussons, Sheila
Drieankerbaai, 19 Julie 1965	Van Rensburg, Meyer
Ecce homo	Stockenström, Wilma
Een sprong vir	Hambidge, Joan
Eksamenlokaal	Laing, Suzaan
e-sonnet	Smith, Susan
Fusillade	Van Heerden, Ernst
Gebed om leiding	Walters, M.M.
Gesien uit die wond in my sy	Jonker, Ingrid
Gesprek met 'n olyfboom	Plekker, Freda
Harlekyn van die dieretuin	Pretorius, S.J.
Herinneringe	Du Plessis, Koos
Kabouterliefde	Jonker, Ingrid
Kan ek jou dogtertjie wees!	Krog, Antjie
Kinderland	Petersen, S.V.
Klein vrede	Krog, Antjie
Kontak	De Jager, Theo
Kwatryne: Agter die skerms ...	Rousseau, Ina
Legende van die watersoekers	Weideman, George
Life vannie jobless	Martin, Magmoed
Lofsang	Krog, Antjie
Man met flits	Opperman, D.J.

Marilyn Monroe: foto in rou	Hambidge, Joan
Melkkantien	Eybers, Elisabeth
My siel, Pa	Van Rensburg, Marie
'n klein beriggie	Oliphant, Vincent
'n tipe epistemologie van water	Breytenbach, Breyten
Naskrif: 'n credo	Snyders, Peter
Nuus uit die binneland	Blum, Peter
Onderwyser	Krog, Antjie
Ontvlugting	Jonker, Ingrid
Paddas	Opperman, D.J.
Rampe	Snyders, Peter
S.O.S.	Lombard, C.
Safari	Opperman, D.J.
Sê-nou	Visser, A.G.
Skeepsverslag: Titanic	Walters, M.M.
Skoolseunblues	Van Wyk, Johan
Skoppensboer	Marais, Eugène
So long Skipskop	Kramer, David
Sonsondergang op boulevard	Van Heerden, Etienne
Sonsverduistering	Philander, P.J.
Spore op die maan	Du Plessis, Koos
Staat	Van Tonder, Niel
Stad in die mis	Opperman, D.J.
Talle tonge	Phosa, Mathews
Things that go bump in the night	Keet, Rosa
Thumela	Barnard, Elmé
Twee kleuters in die Vondelpark	Eybers, Elisabeth
Vademekum	Eybers, Elisabeth
Versagte omstandighede	Snyders, Peter
Verslag van 'n winterreis	Louw, W.E.G.
Voor 'n onbekende more	Phosa, Mathews
Vroegherfs	Louw, Van Wyk N.P.
Vrou langs die pad	Esterhuizen, Louis
Vroue van Vermeer	Cloete, T.T.
Waarom is ek tog 'n gewone man?	Walters, M.M.
Wat volgende?	Naude, Charl P.
Wetenskapmannetjies	Krog, Antjie
Wie's Hy?	Small, Adam
Winter	Louw, Van Wyk N.P.
Woonstelbewoner	Cussons, Sheila
Woorde	Oliphant, Vincent
XLIII	Van Wyk, Johan

27 april 1994 – Vincent Oliphant

1. Dit is wanneer die eerste demokratiese verkiesing vir alle Suid-Afrikaners plaasgevind het.
 2. “[U]iteindelik” in versreël 1.
 3. Die stembrief word toegevoeg en lyk soos 'n duif, voël se vlerke wat tussen die duim en vinger vasgeknyp word om in die stembus gegooi te word.
 4. Die herhalende v-klanke in versreëls 1 en 2; g-klank in versreël 3 en weereens die v-klank in versreëls 6 en 7. Die herhalende v-klank beklemtoon die vryheid wat in versreël 6 deur alleenplasing uitgehef word. Die herhalende g-klank lig die belangrikheid van die stembus (“gleuf”) en “geskiedenis” uit.
 5. “Gleuf” suggereer die stembus se opening waardeur die stembrief in die stembus val. “Geskiedenis” suggereer die land se verlede waar daar teen mense op grond van hul kleur gediskrimineer is.
 6. Die verkiesingsuitslae en 'n vrye demokratiese Suid-Afrika.
 7. Dit simboliseer vryheid en vrede vir almal in Suid-Afrika.
 8. a) Beklemtoon dat die land en sy mense nou vry is.
b) alliterasie, die herhalende v-klank in die strofe (Verwys ook na vraag 4.)
 9. a) Die spreker kon nou sy stem ook laat hoor.
b) Die spreker se eie stem om sy sê deur middel van die stembrief te kan sê, iets wat hom as bruin man jare lank weerhou is.
 10. 'n Vlag wapper vry en trots in die wind, net so wil hy vry en trots sy lied/stem laat hoor.
 11. Die verkiesing was die finale uitslag van die era waarin daar teen mense op grond van hul velkleur gediskrimineer is. Dit was nie nodig dat daar met geweld baklei moes word nie.
 12. a) Vervreemding van diskriminasie, kan ook na selfopgelegde ballingskap verwys. Baie mense van kleur het onder die apartheidswette uit die land gevlug en in die buiteland gaan bly. Van hulle het net voor en na die verkiesing na Suid-Afrika teruggekeer.
b) Die ou apartheidswette wat teen mense op grond van hul velkleur gediskrimineer het.
c) Die verkiesingsuitslae het bepaal dat 'n demokratiese regering vir almal aan bewind gekom het.
d) Die spreker se voorgeslagte en voorgangers.
 13. a) koeplet
b) Die vorige regering, wit mense, wat as regering van die dag, aan bewind was.
c) Mekaar te aanvaar, handskud.
 14. a) “loop”
b) “loop deur my en loop deur jou/van Genesis tot nou”
 15. Gebruik die inligting in *Pitkos* en die verduidelikings in die woordverklaringskassie.
 16. Afwesigheid van hoofletters, leestekens en 'n vaste rympatroon wat beklemtoon dat die spreker “vry” is; die herhalingsmotief van allitererende klanke deurgaans in die gedig.
-

Allerliefste, ek stuur vir jou 'n rooiborsduif – Breyten Breytenbach

1. Die eerste woord "Allerliefste" klink soos die aanhef van 'n brief.
 2. Simboliek:
 - a) "rooi": liefde, passie, warmte
 - b) "'n duif": vrede, rustigheid, getrouheid
 - c) "die son": bron van lewe, warmte
 - d) "'n Engel": beskermengel, vrede, stille krag
 - e) "wit": vrede, reinheid
 - f) "vlerke": beskerming, koestering, warmte, afronding, nuwe moontlikhede
 3. Omdat hulle dink dit is die son./Omdat dit met liefde geassosieer word en niemand liefde sal wil skade aandoen nie.
 4. Versreëls 6 tot 8.
 5. Hy verskaf hier die rede waarom hy die duif gestuur het: dit is dat sy liefde altyd saam met haar kan wees.
 6. Dit word twee keer gebruik. In versreëls 10 en 11 staan die beelde tipografies direk onder mekaar, sodat dit visueel baie opvallend is.
 7. Versreël 12: "Jy moet van my liefde bly weet".
 8. Enjambement. Versreël 13 begin ook met die woord "soos" wat die twee versreëls sintakties verbind.
 9. Want my liefde sal altyd by jou bly, waar jy ook al gaan.
 10. Dit is snoesig rondom haar toegewikkel, koester haar, beskerm haar, hou haar warm – laat haar selfs mooi lyk! Liefde gee jou ook vlerke omdat 'n mens floreer as jy weet iemand is lief vir jou – jy kry selfvertroue, jy kry entoesiasme vir die lewe.
 11. Hy gebruik nie net die woord "Liefste" nie, maar "Allerliefste" waarmee hy suggereer dat hy haar die liefste van alles het/dit beklemtoon sy emosie.
 12. Hy begin met rooi, waar dit passievol is en dan gaan dit oor na wit, wat 'n rustiger, edel kleur is – suggereer reinheid, skoonheid, suiwerheid: soos 'n volwasse liefde behoort te wees.
 13. Leerders se prosatekste – eie weergawes.
 14. Leerders se briewe.
-

Antropologie – Lucas Malan

1. a) Antropologie is die leer van die menseras.
b) Dit titel speel 'n belangrike rol in die tema omdat dit nie net die skedel is wat bespreek word nie, maar menswees. Dit is 'n fatalistiese siening van die mens: maak nie saak wie of wat binne die skedel was nie, dit word gereduseer tot 'n leë dop.
 2. a) "skedel"
b) "hoeka"
 3. Die brein, maar dit dui ook distansie van die spreker aan: dat die spreker nie baie beïndruk is nie/onaangeraak is/sinies is.
 4. Die skedel
 5. Hy gebruik kommas om die tempo te onderbreek en sodoende die leser te dwing om te rus, waardeur die woorde dan beklemtoon word.
 6. Die mens kan deur sy stem 'n verskeidenheid emosionele ervarings weergee: woede, ang, twyfel, geloof, begeerte en hartseer.
 7. Almal behalwe die laaste twee het dieselfde klank: "-eer": "meer" (versreël 4), "beheer" (versreël 5), "resoneer" (versreël 12), "artikuleer" (versreël 15), "boetseer" (versreël 18), "verweer" (versreël 20).
 8. Die ouderdom bekruipt 'n mens soos 'n dief in die nag.
 9. Hierdie vermoëns van die mens (versreëls 10 tot 15) kan hom hoegenaamd nie van die onvermydelike agteruitgang red nie. Alles kom tot niks. Die versreël word beklemtoon deur s-, t- en v-alliterasie.
 10. Die dubbelpunt in versreël 23, die koepletvorm, die isolasie van die res van die gedig, paarrym, en die m-alliterasie.
 11. Versreël 24: Die skedel is die plek waar die mens se geheue is, waar alles wat hy is, geberg word – sy besondere unieke eienskappe, sy kennis, sy herinneringe. Dit wat van hom 'n Einstein, 'n Nelson Mandela of 'n Napoleon maak.
Versreël 25: Hierdie einste skedel word 'n hol, "wit koepeltjie", 'n leë dop.
 12. Opstel:
 - Stemming: somber, pessimisties
 - Sinisme: Sinies is volgens *HAT*: skaamteloos ongevoelig/sonder geloof in die goeie. Hierdie gedig sien slegs die negatiewe van die menslike bestaan, naamlik dat die mens se prestasie, sy swaarkry, sy vreugde, eintlik nutteloos is, want hy gaan buitendien dood.
 - Ironie: Dit maak nie saak hoë oulik en slim en ryk jy is nie, dit help jou nie. Almal loop dieselfde pad en eindig met 'n leë skedel.
 - Positiewe boodskap vir titel: Eie siening. Dalk konsentreer op die goeie wat die mens doen en agterlaat/die lewe vir ander makliker maak.
-

Apocrypha XLI – M.M. Walters

1. 'n Bruilofsfees
2. Ons kry die Afrikaanse naam "Herklaas" (versreël 39) en die gaste sing Afrikaanse liedjies soos "en hy lyk vir my so baie na tant Koek se hoenderhaan".
3. a) Daar word gesuggereer dat iemand met die verkeerde houding na die bruilof gekom het. Daar word dus die een of ander "ongerymdheid" gesuggereer.
- b) In Nederlands klink dit meer "deftig". Dit versterk die kontras tussen die onwaardige optrede van party van die bruilofsgaste.
- c) Die grondteks verwys na die bruilof te Kana. Hierdie gebeure in Kana word in dié gedig toegepas op 'n bruilofsfees. Die satiriese kontras word hierdeur uitgehef, naamlik die dinge wat by die bruilof gebeur en hoe dit eintlik behoort te wees. Die bruilofsfees van vandag besit nie meer daardie glorie en skittering van die bruilof te Kana.
4. Die bruilof te Kana; Jesus verander die water in wyn (Joh. 2:1-12).
- 5.

Fase	Versreëls	Deel van die bruilof wat ter sprake is.
Fase 1	1 - 9	Die opgetooide atmosfeer, die versierings by die bruilofsfees. Duidelike kontras met die gebeure by die bruilof te Kana.
Fase 2	10 – 18	Die vader en die bruid. Die "waarskuwings" (versreël 15) en die verwysings na "tant Koek se hoenderhaan" en "drink maar nog 'n glasie" (versreël 17), klink na oppervlakkige woorde. Hierteenoor kry ons die erns van die bruilof te Kana.
Fase 3	19 – 24	Vir die eerste keer word hier nou na Christus verwys. Die verwysing na Ps.119:9 lyk amper onvanpas saam met die geraas en drankbottels by die bruilof.
Fase 4	25 – 30	Hier is nou 'n verwysing na die bruidegom en sy moeder – teenoor die tweede fase. Die gebeure verval in ligsinnigheid en oppervlakkigheid. Christus is nou weer vergete.
Fase 5	31 – 40	Die ouer gaste op die bruilof. Hulle kry gevoelens – (versreël 33) wat nie is nie. Dit is eerder kunsmatig en oppervlakkig. Daar is verwysings na die banale (vergelyk versreëls 37 en 39) en platte wat die wonderwerk van Kana heeltemal vergete laat.
Fase 6	41 – 44	Die versierings en fynheid van Fase 1 word in hierdie fase ontbloot as valsheid. Let op die woord "spierwit" wat herhaal word (versreëls 7 en 42). Die spierwit bruilofskleed op die bemorste vloer stoot die leser af.

6. Niks is eg nie. Die "Hangende" tuine en "versilwerde" lukwartblare is nagmaak en dus vals; so ook die "gekunstelde" gesigte van die bruilofsgaste.
7. Aanvanklik is hulle maar nog stywerig en formeel.
8. Hulle sing van tant Koek se hoenderhaan; hulle neem deel aan die misplaaste grappe en die geraas van die leë bottels; hulle begin onbeheers lag ("skater") en kry uiteindelik die "feeling".
9. Die bruilofskleed skep by ons die verwagting van reinheid. Dit is egter nie soos dinge werklik is nie. Die woorde "bemorste vloer" dui op 'n vuil vloer, by implikasie dus iets wat onrein is.
10. Die bruid is die verteller se enigste dogter (versreël 12).
11. Die aandagstreep beklemtoon telkens 'n ander aspek van die bruilof, bv. die tuin, die proteas, die lukwartboom, die rose, die gaste (versreël 6), die toespraak, die heildronk, ens.
12. In versreëls 10, 11 en 12 word kommas gebruik. Dit veroorsaak 'n hortende effek, asof hy eers soek na woorde.
13. Die afwesigheid van leestekens suggereer juis die chaotiese dansery en in versreël 39 suggereer die afwesigheid van aanhalingstekens die chaotiese gebeure.
14. Die onvanpaste, losbandige feesviering word daardeur beklemtoon.
15. Dit verwys na die apokriewe boeke van die Bybel en die gedig (Afrikaanse deel) dien hier as die apokriewe deel terwyl die Nederlandse aanhaling as maatstaf dien.

As jy weer skryf – Ingrid Jonker

1. Die gedig is opgedra aan 'n persoon: “*vir Jack*”. Die leser aanvaar dat dit die skrywer Jack Cope moet wees omdat hulle altyd 'n hegte verhouding gehad het.
 2. Hy moet vir *haar* onthou./Hy moet die dinge wat hulle saam gedoen het, onthou.
 3. Die begin en die slot vorm amper spieëlbeelde van mekaar.
 4. Ja, omdat sy praat van “*een van ons wandelinge*”.
 5. “Die son saans in Lissabon”/“te sien in die somerson”/“saamgedra soos 'n spieël”/“te sien/Die son wat ek nou vir altyd bedek/Met swart vlinders”. Die herhaling van die s-klank, wat ook in die sonbeeld voorkom, word sodoende beklemtoon.
 6. Vlinders is gewoonlik pragtig kleurvol, sodat die gedagte van 'n swart vlinder ontstellend morbied is. 'n Vlinder se vlerke is ook ragfyn, wat aansluit by haar eie emosionele broosheid. Die gedagte van swart vlindervlerke kon moontlik sy oorsprong gehad het in Spanje (waar sy was toe sy die gedig geskryf het) waar vrouens in daardie tyd ragfyn sluiers van kant (mantillas) gedra het en somtyds hulle gesigte daarmee bedek het. Vrouens het dit ook oor hulle hoofde gedra wanneer hulle na die Rooms Katolieke mis gaan.
 7. Ja, “saamgedra” suggereer dat dit amper 'n las is, iets wat jy met jou moet saamsleep waar jy ookal gaan, soos hartseer herinneringe wat jy nie kan vergeet nie.
 8. Eie siening
 9. Opstel:
 - Verband tussen die titel en die inhoud: Die titel word herhaal in versreël 1 en 14, en in versreël 10 sê sy dat sy ook oor hom geskryf het.
 - Spieëlbeeld in versreël 9: As mens in ag neem dat spieëls vir Ingrid Jonker belangrik was (vergelyk ook in “Bitterbessie Dagbreek” wat verwys na “'n spieël het gebreek/tussen my en hom”) is die feit dat sy hom juis soos 'n spieël saamgedra het belangrik – hy was altyd by haar. 'n Spieël weerkaats ook die werklikheid wat suggereer dat wanneer sy aan hom gedink het, sy heeltyd bewus was van die breuk en die skeiding tussen hulle. Wanneer 'n mens in 'n spieël kyk, sien jy ook net 'n weerkaatsing en refleksie van jouself, sodat haar alleenheid die heeltyd in haar gesig vasslaan. Dit word ook herhaal in die spieëlbeeld wat die inset en die slotgedeelte vorm.
 - Die gebruik van die sonbeeld: Die oorsprong van die titel van die digbundel *Kantelson*, kom uit die gedig “Waterval van mos en son” waar die woord *son* in voorkom: *Moswaterval/Kantelson*. Son simboliseer gewoonlik lewe, geluk, voorspoed. Sy gebruik die son hier ook as simbool, maar hierdie keer word die son in haar oë weerspieël en verdonker dit stelselmatig vanaf “goueblaar ... somerson” tot “son saans in Lissabon” tot “die son ... vir altyd bedek met swart vlinders”.
 - Eie siening
-

Behoeftte aan ongunstige weers- en ander omstandighede – T. T. Cloete

1. "Ongunstige weersomstandighede" beteken:
 - d) die weerstoestande is nie goed vir die land se mense of die natuur nie.
 2. *Waar*: Enige gepaste voorbeeld uit die gedig soos "Die land het teveel/aan ryk boere."
 3. Die spreker kritiseer die ... van Suid-Afrika/Suid-Afrikaners. (Enige gepaste voorbeelde)
 - a) grootwild: Die land het te veel ... olifante en leeu (reël 7)
 - b) lewenstyl: Daar is te min skilderye en boeke (reël 19)
 - c) sport: ... niks steur/die voetbalson nie as hulle vleis braai (reëls 9 en 10)
 - d) tersiêre akademië: ... te veel universiteite met te veel sosiale personeel (reël 4)
 - e) seisoene: ... te veel is die somerdae en te kort/is die winters (reëls 5, 6)
 4. Dit ondersteun die idee van veelheid/oorvloed.
 5. Dit dui op die spreker se foutvindery met alles wat oordadig is in ons land.
 6. Voorbeelde van
 - a) 'n metafoor: "voetbalson"
 - b) personifikasie: "dun is die herfs vals die lente"
 - c) herhaling: byvoorbeeld "te veel", "te min", "geen"
 - d) woordspeling: "annalante", "sonnante", "snoppies"
 - e) ironie: In die slotreël verwys die spreker na "mooi weer" terwyl "ongunstige weersomstandighede" deurgaans in die gedig en titel beklemtoon word.
 - f) vergelyking: "mis spoel soos melk teen die ruite"
 - g) alliterasie: mercedese ... minnaars ... ministers
 7. "die voetbalson" is 'n ...
 - c) metafoor – die son lyk soos 'n voetbal en skakel direk met rugby.
 8. Winter
 9. Die gunstige weersomstandighede in Suid-Afrika dra by tot die "ongunstige" lewenstyl van die mense. Indien die weersomstandighede ongunstiger (slegter) raak, sal die mense moontlik beter lewe (meer aandag gee aan kuns en boeke en minder aan sport en vleisbraai).
 10. a) die son altyd skyn en dit byna altyd mooiweer is.
 11. Satiries:
 - a) meisies wat aan skoonheidskompetisies deelneem: "onmonargale koninginne"
 - b) raserige studente: "joollieste"
 - c) ryk politici: "mercedese ... en ministers met hul adjunkte"
 - d) ons ryk natuurlewe: "Die land het te veel binneland te veel olifante en leeu".
 12. Herfs en lente is ook nie meer wat dit altyd was nie; herfstyd is te kort en lente is nie meer 'n voorloper vir die somer nie – somer breek te vinnig aan na winter.
 13. Enjambement
 14. Kultuurverrykende dinge doen – die kunste bestudeer, boeke lees.
-

Bicycle sonder 'n slot – Koos Kombuis

1. Ek-spreker
2. a) 'n Geliefde van die spreker, meisie van sy jeugjare.
b) Met koeldrank gekuier; skool gebank; kerse gebrand; snags met honde gespeel of gestap en onbekende "goed" gedoen.
3. Die k-klank in versreëls 1
Die o-klank in versreël 4
4. Inheemse woord vir huis, tuiste
5. a) metafoor
b) Die tyd van jonkwees, as kind, nog in jou ouerhuis
6. a) blomme
b) Nee, hulle het reeds geslaap.
c) Hy wou vir haar vertel hoe lief hy vir haar is; hy kon nie langer wag nie.
d) Die digter het in die Kaap grootgeword en is lief vir die plek waar hy gebore is en grootgeword het.
7. a) Hulle het bulte geklim, fietsgery en oor die toekoms gedroom.
b) Somer
c) kant, rant
d) Musikaliteit en rym met "droom"
8. a) Retoriese vraag
b) Die lewe is moeilik.
9. Vrae oor die toekoms soos: wat gaan van hulle word, waar gaan hulle studeer, wat hou die toekoms in?
10. a) Verstaan jy dat mens oud word?
Weet jy dat net kinders 'n opregte liefde vir Jesus het?
b) Om die beste uit veral rooiwijn te kry, word die rooiwijn verouder om beter te proe. So ook met die jare, soos jy oud word, kry jy die beste, met ervaring, uit die lewe.
11. a) Leerders se eie interpretasie
b) Soos hulle ouer word begin hulle baie dinge bevraagteken. Baie grootmense begin om hul geloof opsy te skuif omdat hulle nou self verantwoordelik wil wees vir hul optredes.
c) Die spreekwoord sê: Uit die mond van die suigeling hoor jy die waarheid. Op 'n manier sien kinders die wêreld op 'n eerlike manier en nie so vals en vol leuens soos volwassenes nie.
12. 'n Liriek gaan oor 'n stemming of gevoel en in hierdie liriek gaan dit oor die spreker se gevoel en herinneringe aan 'n geliefde en kindertye.

Die refrein of koortjie word telkens tussen strofes herhaal en verskaf 'n musikaliteit aan die liriek. So ook span die digter elemente soos alliterasie en assonansie deurgaans in die gedig in wat die musikalestreking verhoog.

Die digter kies sy woorde ook mooi in die vorm van metafore en vergelykings wat 'n bepaalde beeld beter omskryf. Voorbeelde soos "jeugtyd se groen" vir kinderjare, "soom van 'n droom" vir toekomstdrome en al die toekomsvrae wat vlieërs aan 'n boom vergelyk.

“Blommekykers” – George Weideman

1. Hulle wil weet of dit hierdie jaar 'n goeie blommejaar gaan wees sodat hulle kan kom kuier om daarna te kyk.
 2. Juliemaand
 3. In Augustus
 4. Hy sou wou hê dat hulle oor die koring op die lande moet vra, of dit al gereën het en of die skape vet is – in 'n goeie kondisie is.
 5. Die besoekers kom met verskeie motors. Baie mense kom uit die Kaap, Port Elizabeth en die ou Transvaal om na die blomme te kyk. Vir die spreker is die besoekers indringers. Hulle is vir hom en die natuur 'n bedreiging.
 6. Van die Kaap, Port Elizabeth en die ou Transvaal, m.a.w. Gauteng en dele van Noordwes Provinsie.
 7. Hulle ry met kombi's en “langslaggatkarre” – tradisioneel duurder, groter voertuie. Die voertuie is gevul met familieledede (moontlik ook veraf familie by wie hy geen belang het nie.)
 8. a) “die kameras die zirr en klik” (versreël 12)
b) Die mense neem aanhoudend foto's. Die rolprent- en videokameras *zirr* terwyl die gewone kameras *klik*. Later kan selfs die oumas nie meer lag nie – daar is al te veel foto's van hulle geneem.
 9. Die gegewe is ingevoeg om te beklemtoon hoeveel foto's geneem word.
 10. Die persoon wat hier aan die woord is se geaffekteerde uitspraak word deur die akkuteksent nageboots. Die feit dat die persoon vreeslik afhanklik is van sy TV word ook daardeur beklemtoon.
 11. Dit dui op sy liefde vir die omgewing.
 12. a) Saans is die sterre hul eie silwerdoek – dit is mooi genoeg vir hom, hy het nie ander afleiding nodig nie.
b) “sterre” en “silwerdoek”
 13. Hulle het genoeg van die blomme gesien en die water is nie vir hulle lekker nie, dit is té brak.
 14. Hulle wil by die huis daarmee gaan spog. Hulle weet nie eens wat alles genoem word nie, maar hulle wil dit hê! (Die blommekyker sê: “gat, nè? – gatskuur”)
 15. Herbie, heel waarskynlik een van die vriende wat nie saamgekom het nie, sal baie jaloers wees.
 16. a) Hy wil bid dat dit mis oor alles moet kom lê sodat die mense geen blomme kan sien nie. Hy wil selfs bid dat die oostewind moet begin en alles kom vernietig.
b) As dié dinge gebeur, is hy darem ontslae van die blommekykers wat eintlik net alles kom verniel. Deurdat “alles moerland toe” kan waai, impliseer die spreker ook dat die blommekykers “moerland” toe gewaai kan word.
 17. `Hy is nou ontsteld en gebruik nie meer 'n eufemisme nie. Hy voel dat die blommekykers ook “moerland” toe kan waai – die uitdrukking *jou moer strip* beteken dan ook om jou ernstig te vervies.
 18. Leerders se eie paragrawe.
-

Brief – Fernel R. Abrahams

1. a) Antjie Krog; "Antjie" in versreël 2
b) Dit is 'n eenvoudige gedig. Hy wil nie dat leestekens en taalreëls sy boodskap beïnvloed nie.
 2. Die aanspreekvorm "Mammie". Die verkleining dui op 'n emosievolle woord wat liefde en respek beklemtoon.
 3. a) Die aandagstrepe in versreëls 8, 16 en 17; die punt in versreël 7.
b) Ek het grootgeword, weet Ma –
ek skrik soms vir myself,
want my skoolbaadjie pas nie meer nie,
my hare is lank,
ek wil 'n oorring dra,
ek bid byna nooit nie
en ek glo nie sommer net in God nie.
Ek dink, praat, skryf selfs oor die dood
– ek wonder of Ma van my verse sal hou –
 4. Eienaam, aanspreekvorm
 5. a) Respek
b) Spreek haar as "Ma" of "Mammie" aan (versreëls 1, 7, 8, 16, 17, 20, 21).
 6. Plastieklomme en wit skoene; sy respek en liefde vir sy ma wat altyd opreg en edel was in alles wat sy gedoen het – hy kan haar nie met oppervlakkige dinge assosieer nie.
 7. a) Vestig die aandag op sy grootword.
b) Inlassin, die spreker se gedagte word uitgehef.
 8. a) Breë skouers: "baadjie pas nie meer nie"
lang hare
dra oorring
b) Hy bid nie meer so baie nie en bevraagteken selfs die lewe.
 9. Versreël 14
 10. Hy dink, praat en skryf nou oor die dood. Hy wonder daarvoor.
 11. Dat hy nooit moes grootword nie. Hy moes klein bly. Hier dui dit nie net op die letterlike van klein nie, maar ook klein in sy denke.
 12. Versreël 19 beklemtoon sy onmag; hy het nie beheer oor sy grootwordproses nie.
Versreëls 22 en 23 beklemtoon die soort "kind" wat hy nou is: grootmens/volwasse en anders.
 13. "skuus" in plaas van *ekskuus*
 14. Dit sluit aan by versreël 19: hy het geen beheer oor sy grootword nie.
-

Busrit in die aand – Elisabeth Eybers

1. “yl”; “suf”; “moeg”
 2. Dit beklemtoon die alleenheid/afgesonderdheid van die werkers.
 3. a) alliterasie: “sit hulle sif”; “monde moeg”. Dit verdraag die tempo/beklemtoon die moegheid van die werkers.
b) Dit ondersteun die beweging van die bus.
 4. Ja, “slawe” suggereer gevangenskap; die werkers is gevange in 'n geroetineerde, uitsiglose stadsbestaan. Dit pas dus by die toonaard van die gedig.
 5. “gesluit”
 6. “ligvaandels”
 7. Die bus word metafories beskryf as 'n “kaperskuit” en die passasiers as die gekaaptes wat magteloos is om hulle uit die situasie te bevry.
 8. Ja. Dit hou verband met die voertuig/bus.
 9. Deur die alliterasie, assonansie, persoonifikasie, klanknabootsing en die polisindeton.
 10. Lees versreëls 13 tot 15.
 - a) Die “ons” voel soos gelukkige kinders.
 - b) opgewek/vrolik/bly/gelukkig
 - c) “jammerlik”
 - d) Die kinderlike, verliefde werkers
 - e) Hulle is jonk.
Hulle is verlief.
Hulle is gelukkig.
 - f) Die “ons” is gelukkig, vrolik; hulle lag terwyl die werkers moeg, suf en vasgevang in 'n roetine is.
 11. Gepaste leerderrespons in konteks van die gedig.
 12. Die gemoedstoestand van die werkers – hulle is moeg en suf.
 13. Die herhaling gee afgerondheid aan die gedig/bind die gedig tot 'n eenheid. Dit wyk af omrede die reëlvolgorde omgeruil het. Daardeur word die stadsbeeld en die werkers weer uitgehef.
 14. Die geroetineerde stadslewe kan die romantiek/vreugde/vrolikheid vernietig.
 15. Herhaling
 16. Leerderresponse
 17. Dis 'n reënerige aand. Stadswerkers is op pad huis toe per bus en in die busvensters kan die weerkaatsings van die passasiers gesien word. Die bus beweeg verby skaduwees en strepe lig soos 'n skuit wat deur 'n stormagtige see vaar. Die spreker in die gedig vergelyk die passasiers met slawe wat as buit huis toe gebring word. Die skommelende bus beur die opdraand uit. Die verliefdes lag opgetoë in teenstelling tot die werkers wat moeg en stil sit.
-

By die eeuwending – Louis Esterhuizen

1. Die digter maak gebruik van herhalings-elemente soos die retoriese vraag: "Hoe is dit moontlik", geen vaste rympatroon nie, leestekens is afwesig en gebruik klankryke elemente soos alliterasie in veral versreël 11.
2. a) Versreël 9
b) Die versreël begin met 'n hoofletter en 'n ander onderwerp, nl. "hierdie millennium".
c) Die millennium waarna die gedig verwys, strek vanaf 1000 n.C. tot 1999 n.C.

3.

"hierdie eeu"	"hierdie millennium"
Atoombom Neil Armstrong se maanlanding Dood van duisende Jode Invloed van kerk het afgeneem Globale oorloë	Dias en Columbus se ontdekkingsreise Soeke na inligting

4. a) 'n Retoriese vraag is 'n vraag waarop die spreker geen antwoord terug verwag nie.
b) Die spreker wil die leser laat nadink oor die vrae.
c) Die vrae vloei as 't ware inmekaar. Die volgende kan as voorbeelde dien: versreëls 4, 8, 12, 16 en 19.
'n Riglyn is die drie sinne wat, sonder leestekens, telkens net voor die volgende vraag: "hoe is dit moontlik" begin.
 5. Baie kolonies was vroeër jare onder bewind van lande soos Engeland, Amerika en Frankryk. Hierdie "kolonies" het, net soos Suid-Afrika, geveg vir onafhanklikheid. Rewolusies het menige onafhanklikheidswording voorafgegaan.
 6. Die kruis verwys na die kerk. Die kerk het deur die eeue altyd 'n invloed op die mens gehad. Christus se kruisiging het vandag vir baie mense min of geen geloofswaarde of betekenis meer. Dis asof die kruis van sy betekenis (Christus se lyding vir die mens) gestroop is.
 7. "vreemde vastelande"
 8. Onbekende vastelande soos Afrika wat deur die ontdekkingsreisigers ontdek/verken word.
 9. a) Dit kan verwys na die metodes wat die mens soms gebruik in sy soeke. Hierdie metodes kan met geweld gepaard gaan veral as menseregte aangetas word.
b) Die mens se soeke na wie hy is en waarheen hy op pad is.
c) Die hedendaagse individu begin al hoe meer dinge soos denkpatrone en beginsels bevraagteken.
 10. Dit kan meer as een betekenis hê: verskillende moontlikhede wat daar nog is vir verkenning in die buitenste ruimte; ruimte kan na jou *persoonlike ruimte* verwys as iemand te naby jou kom.
 11. Leerders se eie interpretasie. Moontlike antwoord: Vergeet van al die vernietigende dinge wat ons lewens oorneem in die soeke na identiteit; sien die liefde raak wat al die jare by ons is.
 12. Die liefde; uitgehef deur alleenplasing
 13. Langer vraag:
Die atoom: versreël 2: "met sy atoombom". Die atoombom wat twee van Japan se stede tydens die Tweede Wêreldoorlog feitlik vernietig het.
Maanlanding: versreël 5: "met sy maanlanding". Neil Armstrong se geskiedkundige maanlanding in 1969.
Kanon: versreël 4: "globale oorloë". Wêreldoorloë wat die lewens van verskeie mense geëis het.
Mens en boek: versreël 11, 12: "ontploffing/van kennis". Die mens se kennis wat uitgebrei het vanweë tegnologiese ontwikkeling en ontdekkings.
Kompas: versreël 10 "kruisvaart sy seereise". Die ontdekkingsreise van o.a. Columbus en Dias.
-

“Christ of the burnt men” - Sheila Cussons

1. “blink”; “sengende”; “skyn”; “vuur”; “brand”; “branderder”; “gloei”; “wit”; “son”
 2. “Jy sal my ook al hoe meer wen, glimlaggende skerts-oog blink-oog Christus ...”
 3. “skerts-oog blink-oog”
 4. Dis die jare waartydens die spreker angstig en met 'n woeste vaart geleef het. Christus het haar op 'n afstand, onbetrokke gadeslaan en haar haar gang laat gaan.
 5. Die spreker verduidelik die “afstand”: Christus het (volgens die spreker in die gedig) nie in haar omstandighede ingegryp nie.
 6. Sy het gedurende haar jeug (voortvarend en eiesinnig) nie ag geslaan op die geestelike sy van haar lewe nie (godsdienst); toe sy verbrand het sy verlate van Christus gevoel; die afstand tussen God en die mens word van albei kante af gehou.
 7. 'n Ooreenkoms wat op 'n verwante lyding (met Christus) en Sy begrip vir haar berus.
 8. Christus wou haar juis los vir die “avontuur” om nou, na haar verskriklike ondervinding (brand) met begrip Hom te volg en as haar Verlosser wat ook vir haar gely het te erken.
 9. “brand in die brein en hart” teenoor “die vlam aan die lyf”; 'n transformerende innerlike brand teenoor 'n uiterlike brand
 10. In albei gevalle handel dit oor die aanraking van die vuur van God.
 11. Versreëls 9 en 10
 - a) paradoks
 - b) Al is daar lyding, bring Christus altyd verlossing (lyding is nodig vir verlossing/suiwering).
 12. Die letsels van die brand
 13. “vervaarde jare ” in versreël 2
 14. Dit dui op progressie van die uitwerking van die vuur in haar lewe.
 15. Die dubbelpunt na die vraag gee 'n uiteensetting of verklaring van die vraag.
 16. Christus het ook aan haar lewe “getimmer” – heelgemaak.
 17. Leerders kan navorsing doen oor Sheila Cussons vir korrekte inligting oor haar lewe en dit vergelyk met die inhoud in die gedig.
-

Die bulldozers, hulle't gakom – Adam Small

1. Deel 1: versreëls 1 tot 14. Hierdie deel beskryf die skade wat die stootskrapers aangerig het asook die spreker se reaksie hierop.
Deel 2: versreël 15 tot 28. Hierdie deel gaan oor die oproep van die spreker aan sy vriende om uit die rommel en “klippe” op te staan en iets aan die saak te doen.
 2. Die stootskrapers wat letterlik huise en geboue in die destydse Distrik Ses platgestoot het.
 3. Distrik Ses
 4. “romtomtom” in versreël 2; dit ondersteun die ritme en tempo van die gedig; verhoog die musikaliteit.
 5. Inwoners van Distrik Ses
 6. a) Hulle was “dom” en “stom”. Hulle was dom om toe te laat dat hul woongebied platgestoot word. Hulle was stom omdat hulle nie hul stemme laat hoor het nie – te maklik hul lot aanvaar.
b) Alleenplasing van “dóm” en die klem op “dóm” en “stóm” .
 7. Letterlik is huise en geboue platgestoot. Figuurlik is mense se lewens (“harte”) ook platgestoot. Mense wat hul lewe lank in Distrik Ses gewoon het, se lewens is verwoes.
 8. a) Byvoorbeeld: “gadonner” in versreël 8
b) Klem op woorde soos “óp”; “dóm” en “stóm”.
Alleenplasing van woorde soos “óp” en “dóm”.
Herhaling van die spreker se oproep aan sy vriende in versreëls 16, 25 en 27.
 9. Figuurlik. Hy bedoel dat hulle uit die rommel moet opstaan en iets aan die saak moet doen.
 10. Die vriende dink dat hulle nie iets sal regkry nie; hulle het dan nie stemreg nie. Wie sal na hulle wil luister?
 11. Hierdie opdrag word in versreëls 25 en 27 herhaal.
 12. Versreël 7. Lê klem op werkwoorde en die hulpeloosheid van die situasie.
-

Die drie-en-twintigste gedig – Breyten Breytenbach

1. Klaarblyklik het sy vrou vir hom 'n brief geskryf waarin sy vir hom vertel van die lemoenboompie vol wit bloeisels wat op hulle balkon gestaan het (versreël 25 tot 27).
2. Die positiewe gedeeltes is wanneer hy van sy vrou en die brief en dinge wat in haar brief staan skryf. ("jou brief is wonderlik ... nog heerliker en ligter as die gedagte aan 'n blom.") Die negatiewe gedeeltes is wanneer hy na die gevangenis en die mense saam met hom verwys ("... hulle wat gepos gaan word na 'n bestemminglose adres,/en ek het die onheil gevrees").
3. Dit is iets wonderliks wat soos 'n blom voor hom oopgaan en alles waarna hy smag is in die brief ingesluit: van buite kom daar nuwe impulse soos vars lug, wonderlike woorde en nuwe ruimtes en soet herinneringe.
4. Dalk om aan te sluit by Psalm 23. Dit is 'n ironiese verwysing na hierdie psalm omdat dit 'n psalm van hoop is en hy net donkerte ervaar. Maar tog word sy geliefde vir hom in 'n mate sy Psalm 23.
5. Psalm 23:
 - o "ek het in groen weivelde geslaap" (versreël 7): "*Hy laat my neerlê in groen weivelde*"
 - o "ek het op die rand van die dal van doodskaduwee ... gelê en luister" (versreël 8): "*Al gaan ek ook in 'n dal van doodskaduwee*"
 - o "en ek het die onheil gevrees" (versreël 20): "*ek sal geen onheil vrees nie*"
 - o "die tafel voor my aangesig teenoor my teëstanders/is leeg" (versreël 21 en 22): "*U berei die tafel voor my aangesig teenoor my teëstanders*"
 - o "ek het as op my hoof" (versreël 22): "*U maak my hoof vet met olie*"
 - o "my beker is leeg," (versreël 23): "*my beker loop oor*"
 - o "ek sal aan jou woorde aan die lug hang,/gee dat ek in jou brief mag woon/in lengte van dae" (versreël 31 tot 33): "*en ek sal in die huis van die Here bly in lengte van dae*"
6. 'n Nagwaak is 'n angstige nagwaak by 'n sterwende, of wanneer naasbestaendes langs die bed van 'n persoon waak nadat hy gesterf het. Hy verwys hier na mense wat ter dood veroordeel is en dalk in hulle laaste nag ingaan voordat hulle gehang gaan word.
7. Dat dit angswekkend moet wees wanneer jy in die donker lê en probeer slaap om hierdie laaste sange van sterwendes te moet aanhoor.
8. Dit word tipografies geïsoleer omdat dit oomblikke is wat hy nooit sal vergeet nie. "Hoe hulle sing" word drie keer in die gedig herhaal.
9. Dalk die land (Suid-Afrika) wat in 'n oorlog met sy eie mense gewikkel was. Dit wat daar buite gebeur het was hartverskeurend en kan vergelyk word met die verhaal wat vertel word van Nero wat 'n musiekinstrument gespeel het terwyl hy toegekyk het hoe sy stad (Rome) besig was om af te brand sonder om 'n vinger te verroer. Dit kan selfs na Sodom en Gomorra verwys (Bybel) wat met swael en vuur verwoes is as gevolg van hulle sondes.
10. Hulle asem is 'n teken dat hulle nog lewe en die lewe hou hulle terug en dwing hulle om deur hierdie hel in die gevangenis te gaan. Hulle het klaar afskeid geneem en is nou reg vir die volgende reis.
11. Dit kan figuurlik verwys na die ter dood veroordeeldes wat nou deur donkerte gaan. Die dood sal vir hulle weer lig bring.
12. "groen weivelde" (versreël 7) teenoor "dal van doodskaduwee" (versreël 8), "donker" teenoor "lig" (versreël 18) en "lig" (versreël 18) teenoor "onheil" (versreël 20).
13. Dit suggereer dat sy herinneringe aangaan en dat dit hom bo sy omstandighede sal laat uitstyg.
14. Die intertekstuele gebruik van Psalm 23; die verwysing na die brief; tipografiese alleenplasing van sekere reëls; die herhaling van die inset van die gedig in die slot (*envoi*); die herhaling van sinskonstruksie ("kom daar lug kom daar woorde/kom ruimte"; " hulle wat van die donker ... hulle wat gepos gaan word"; "die tafel ... is leeg ... my beker is leeg"; "ek kon dit ruik ... ek kan jou ruik"); die herhaling van woorde ("ligter", "asems", "donker") herhaling van klanke ("deur gange in die grond gelei word").
15. Die gevangenes word verontmenslik soos 'n brief en boonop 'n brief wat geen eindbestemming het nie.
16. Langer vraag
 - o *Intertekstualiteit* is 'n literêre verskynsel waarin nuwe tekste wat ontstaan, verwys na reeds bestaande tekste. Tekste kan doelbewus in reaksie op reeds bestaande tekste geskryf word, deur 'n oorname van dieselfde metafoer.
 - o *Verwysings na Psalm 23*:
 - "ek het in groen weivelde geslaap" (versreël 7): "*Hy laat my neerlê in groen weivelde*". Die brief van sy vrou het hom innerlik gelukkig gemaak.
 - "ek het op die rand van die dal van doodskaduwee ... gelê en luister" (versreël 8): "*Al gaan ek ook in 'n dal van doodskaduwee*". Wanneer hy egter gaan slaap in die aand, word die "stilte" van die sange van die veroordeeldes angswekkend, voel hy asof hy op die rand van die dal van doodskaduwee staan.
 - "en ek het die onheil gevrees" (versreël 20): "*ek sal geen onheil vrees nie*". Hier vorm dit 'n ironiese kontras met die psalm. Hy het juis die onheil/die atmosfeer/die onsekerheid oor sy uiteindelige vonnis, gevrees.
 - "die tafel voor my aangesig teenoor my teëstanders/is leeg" (versreël 21 en 22): "*U berei die tafel voor my aangesig teenoor my teëstanders*". Volgens die nuwe vertaling verwys dit

daarna dat die mens vol voorspoed sal wees terwyl sy teenstanders net kan toekyk. Die spreker beklemtoon ook ironies hier dat sy tafel leeg is – sy omstandighede is sonder hoop, hy het geen toekomsverwagting nie.

- “ek het as op my hoof” (versreël 22): “*U maak my hoof vet met olie*”. In die Bybelse tyd het die mense wanneer hulle rou of wanneer dit sleg met hulle gaan, as op hulle hoofde gestrooi en hulle klere geskeur. Vergelyk dit ook met Job. Wanneer iemand geseën is (soos 'n koning), word daar kosbare olie oor sy hoof gegooi. Hier suggereer dit dat in teenstelling met die psalm, hy nie met olie geseën is nie, maar eerder soos Job wil ween (treur).
 - “my beker is leeg,” (versreël 23), “*my beker loop oor*”. Hierdie deel van Psalm 23 word dikwels as 'n spreekwoord gebruik om aan te dui dat iemand baie gelukkig is – my beker loop oor van geluk! Hier gebruik hy dit op 'n ironiese wyse om sy situasie te beklemtoon.
 - “ek sal aan jou woorde aan die lug hang,/gee dat ek in jou brief mag woon/in lengte van dae” (versreëls 31 tot 33): “*en ek sal in die huis van die Here bly in lengte van dae*”. Hier vestig hy sy hoop op sy geliefde, haar briewe is vir hom soos 'n verlossing uit sy ellende, sy is vir hom die hoop van Psalm 23.
 - *Slot*: Hierdie verlossing wat sy vrou se briewe en daarmee saam die positiewe herinneringe vir hom bring, word aan die einde van die gedig weer in gewysigde vorm weergegee (versreëls 25 en 27) en woordeliks herhaal in die *envoi*, met die klem op sy herinneringe wanneer hy afsluit met die woord “onthou,” en die komma daarna. Dit suggereer dat hierdie onthouproses sal voortgaan.
-

Die hanswors – S.J. Pretorius

1. "ruggraatpyn"
 2. Versreëls 5 en 6; 11
 3. Waarskynlik vir sy ma gestuur/dalk drank gekoop.
 4. Dat hy so nou en dan sterk drank gedrink het/dalk 'n drankprobleem gehad het.
 5. Niemand sou omgee as hy wil bedank nie.
 6. Bo teen die dak rondklouter en akrobatiese toertjies doen, en ook onder op die grond sy lyf regte hanswors hou en mense met sy mannewales laat lag.
 7. Die woord "Toe" en die ellips aan die einde van versreël 23.
 8. Dat sy vir hom dankie sê dat hy vir haar gesorg het en vir haar geld gestuur het en gereeld met haar gekorrespondeer het.
 9. "maar waar hy in die sirkustent/aapagtig teen die firmament" (versreël 15 en 16)
 10. "kon klouter ... klein kabouter"; "hoeseer verag, verlate"; "baas beskou as bate". In al hierdie gevalle is dit 'n uitheffingstegniek.
 11. Oor sy afsigtelike **boggel**, en kromheid, het hul hom **gekoggel** (paarrym)
Toe het 'n brief gekom eendag ...
Hy't oor die bed gebuk, verblind,
terwyl 'n boggelvrou tjie, **sag**,
sterwend fluister: "Dankie my kind ..." (kruisrym)
 12. Dat hy verblind was van trane. Hy het gehuil.
 13. Dat hierdie man wat soveel vir sy moeder omgee het, nie 'n greintjie omgee van sy medemens ontvang het nie.
 14. Langer vraag:
 - o Stemming: Swaarmoedig beteken ook hartseer/neerdrukkend/morbied.
 - o Inhoud: Dit is 'n hartseer verhaal wat die leser al klaar tot swaarmoedigheid stem.
 - o Slot van die gedig: Die slot is dramaties geskryf, amper soos 'n verhaal, om die hartseer van die situasie uit te lig.
 - o Retoriese vrae: Voorbeeld uit die gedig: "Wat doen die vent met sy salaris?" – dit lig die harteloosheid van die medemens uit. "Sou daar tog êrens iemand wees?" – beklemtoon die feit dat sy kollegas gedink het hy is alleen op die wêreld en hulleself nie kon indink dat iemand vir hom kon omgee nie.
 - o Woordkeuse: Lang woorde met swaar klanke: "afsigtelike boggel", "bitterder", "vergroeiende ruggraatpyn"; "eensaamheid"; "maandeliks"; "poskantoor", ens.
 - o Klanke: Harde klanke met baie eksplosiewe en harde frikatiewe: "boggel", "gaar"; "gekoggel", "vergroeiende ruggraatpyn"
-

Die huis luister – Daniel Hugo

1. Jy *kon* my gehelp het. Jy *sou* nie geluister het nie, al het ek jou ook gesê! Jy *moes* nie vir hom daardie geld geleen het nie!
 2. “hede” en “verlede”
 3. Vuisvoos verwys na 'n bokser wat al te veel geboks het. Voos in sy figuurlike gebruik beteken “sonder lewenskrag”. Die vuisvoos verbruiker verwys na die verbruiker wat al so moeg geworstel is met te hoë pryse, hulle kan nie meer nie. 'n Ander gebruik: Ek is al voos geleer./ Sy longe is al voos van al die rook.
 4. Binne-oor; hoor; luister; ongehoord; oorskulp.
 5. Negatief: hol, roesemoes, verwynt, skoor soek, goor, nooit, kibbel, las, voos, vloeke, bars, trane, roes, verweer, knal, ongehoord
Positief: liefde, vertrous, gebede, hulp
Gevolgtrekking: eie siening.
 6. “my kamers is hol soos 'n binne-oor”. *Hol* verwys enersyds na die letterlike vorm van 'n kamer wat vergelyk kan word met die holte in 'n oor. Andersyds verwys die woord *binne-oor* na die huis wat luister en nie uitpraat nie, wat die geheime binne hou soos 'n oor wat net binne die huis aanwesig is. Verder herhaal die woord ook die gedagte van *luister* soos dit in die titel gebruik word.
 7. “die verlede”
 8. Dalk verwyte, aanhoudende kritiek, verbale aftakeling, geestelike teistering, selfverwynt en enige ander moontlike antwoorde.
 9. Albei wys na bo.
 10. Die titel verwys na die algemene term “die huis”, dan spreek hy die universele mensdom aan met die voornaamwoord “julle”, dan verwys hy na die hulpgeroep wat “al hoe harder” word en ten slotte word dit “in *elke* nag se oorskulp” gefluister.
 11. Dit beklemtoon dat dit 'n nimmereindigende proses is.
 12. Bespreek in 'n opstel van ongeveer 200 woorde, die digter se fyn spel met woord en klank. Verwys na die volgende aspekte en verwerk elkeen in 'n aparte paragraaf:
 - Sy spel met die woorde *hoor* en *luister*: Dit begin in die titel: *luister*, dan versreël 1: *binne-oor* wat tegelyk drie betekenis oordra: herhaling van *luister*; die binnekant van die oor en die oor wat slegs aan die binnekant van die huis is. Versreël 2: *hoor*. Versreël 6: *luister*; wat twee betekenis behels, naamlik mense wat kibbel oor iemand wat kon en sou en moes *luister* en tweedens, die huis wat die versekering gee dat wat hy hoor altyd 'n geheim sal bly. Versreël 14: *ongehoord* wat ook twee betekenis saamdra: die mensdom hoor nie wat gebeur nie en dit wat binne die huise gebeur, behoort nie te gebeur nie. Versreël 14: *oorskulp* verwys ook na die oor wat luister, maar hierdie keer is dit 'n aanklag wat in die ganse mensdom se oor gefluister word, maar dit val op dowe ore en die hele siklus begin weer van vooraf, die volgende hoofstuk in die volgende huis. So sluit die beeld dan weer aan by reël 1.
 - Sy spel met klanke: Die verwyte en skeltaal eggo deur die eeue, terwyl die mensdom daarvoor swyg. Dit alles word hier beklemtoon deur die kleurvolle aanwending van klank. Die h-alliterasie in die titel en versreël 1 en 2, en uiteindelik weer in versreëls 13 en 14. Die herhaling van die oo-klank in die eerste en weer die laaste versreël. Die herhaling van die [f]-klank in versreëls 3 en 4, 7 tot 9, en die herhaling van die r-klank dwarsdeur die gedig.
 - Eie siening.
-

die kind is nie dood nie – Fanie Olivier

1. “Die kind” van Ingrid Jonker. Oudpresident Nelson Mandela het die Engelse vertaling van dié gedig tydens die opening van die Parlement in 1994 gelees.
 2. Die boodskap van die gedig “Die kind” is dat die swart kinders (en ander kinders) en die geslagte wat kom, nie deur wette onderdruk sal word nie.
In “Die kind” sê die spreker herhaaldelik dat die kind se dood nie tevergeefs was nie en dat dit (en ander soortgelyke gevalle) nog baie gevolge vir die toekomstige Suid-Afrika sal inhou.
Die kind se dood sal, volgens die spreker, in die toekoms gewreek word deur 'n opkomende geslag mense wat nie meer met 'n geskreeu tevrede sal wees nie. Hulle sal daadwerklik optree en baie bloed sal eers vloei voordat ware bevryding kan plaasvind.
Waar die kind aanvanklik 'n klein, onskuldige kind is wat maar net in die son wou speel toe hy so ontydig gedood is, groei hierdie kind mettertyd tot 'n man en uiteindelik tot 'n reus wat nie gestuit kan word nie. Sy dood sal dus bewuswording bring wat nie geïgnoreer kan word nie en wat ook nie deur hardhandige militêre optrede onderdruk sal kan word nie.
Deur die herhaling van die woorde “die kind is nie dood nie” in die titel, sluit die digter aan by dit wat in “Die kind” van Ingrid Jonker gesê word.
Die feit dat daar kinders (onder wie Hector Peterson) gesterf het, word deur die aanhaling beklemtoon.
 3. Geskiedenisboeke; boeke wat die Suid-Afrikaanse geskiedenis weergee
 4. In sy ouerhuis behoort die kind veilig te gewees het. Sy ouers se plig was tog om hom te beskerm. Hy was egter buite die grense van die beskerming saam met die ander skoolkinders in die optog. Hy was dus sonder die beskerming van sy ouers; daarom “alleen”.
 5. a) In sy rug
b) Hy was besig om weg te hardloop van die polisie af toe hy geskiet is.
 6. Hector Peterson en die gebeure rondom sy dood.
 7. Hulle was nog kinders, veronderstel om onbesorg en kinderlik te speel. Hulle het egter in opstand gekom teen die skending van menseregte.
 8. Apostroof
 9. Hy vra vir Hector of die man wat daardie dag (16 Junie 1976) die sneller getrek het, gerus en onbesorg kan slaap, of sien hy in sy geestesoog dalk hoe Hector sterf en hoe die een wat langs hom loop, skree.
 10. Moontlik Hector se suster wat langs hom en die seun wat hom gedra het ná hy geskiet is, geloop het. Dit kan ook verwys na almal wat dieselfde oortuigings as Hector gehad het en dus saam met hom in die stryd was.
 11. Die persoon wat Hector geskiet het.
 12. Moontlik verwys dit na die ongevoeligheid van die wit polisieman wat in die tyd van apartheid grootgeword het met 'n sekere onsensitiwiteit vir die swart kinders se gevoelens, of die regering wat op daardie stadium aan bewind was.
 13. Dit verwys na die Griekse held, Achilles. Om hom onsterflik te maak, het sy ma hom as baba in die rivier Styx gedoop. Sy moes hom aan sy hakskeen vashou – die enigste plek wat nie nat geword het nie. Dit was dan ook Achilles se enigste plek waar hy kwesbaar was.
 14. Hy skrik wakker na 'n droom/nagmerrie; hy sweet waarskynlik van angs.
 15. a) Hy loop deur die huis en maak seker dat die ligte buite aan is en die deure gesluit is. Hy kyk ook of die honde rustig is.
b) Hy is bang, moontlik vir weerwraak, al is dit nie hy wat die sneller getrek het nie.
c) Buiteligte brand; deure word gesluit; hy het 'n hond.
 16. Die spreker se vrees teenoor die skynbare vrede.
 17. Dat dit goed gaan in die land. Alles is wel.
 18. Deur versreël 24, wat verwys na die uitdrukking “Die Kaap is weer Hollands” wat beteken dat alles weer reg is.
 19. Dit is weer 'n verwysing na Achilles, maar nou is die hakskeen onaangeraak. Daar is dus geen kwesbare plek nie. Anders as Achilles was die wit bewind (in 1997 toe die gedig geskryf is) nog nie getref aan die weerlose “hakskeen” nie.
 20. Dit impliseer dat die spreker dit reggekry het om die gedagte aan wat gebeur het te ignoreer en dat dit nêr snags/soms hom pla.
 21. Leerders se response.
-

Die miljoenêr se kombuis – Peter Blum

1. Sonnet; Petrarkaanse sonnet
 2. Twee kwatryne wat die oktaaf vorm, twee tersines wat die sekstet vorm, totaal van 14 versreëls, vaste rymskema.
 3. Die ek-spreker (versreël 1): "... van my ..." Binne konteks van die gedig is dit 'n Kaapse bruin mens wat in tipiese streekstaal praat.
 4. a) Onwaar. Dit is die spreker se vriend, "pellie", wat in die kombuis werk.
b) Onwaar. Dit is 'n ouerige persoon. Uit versreël 3 ("... ou miljoenêr ...") kan die afleiding gemaak word dat dit 'n ouerige persoon is.
 5. a) vriend
b) wat daar werk as kok
c) in die
d) Chinese porselein
e) Yskaste/vrieskaste wat vol is met net die beste kwaliteit vleis.
f) kelder
g) Gaan hy nou 'n groot partytjie hou?
 6. Verbaas, verstom want hy het nog nooit soveel dinge in oorvloed gesien nie.
 7. a) "... , wat da' werk as kok, ..."
b) Verduidelik wie die "pellie" is.
 8. a) Die digter gebruik in versreël 4 'n *metafoor* as beeldspraak om die miljoenêr se *kombuis* met die droogdokke te vergelyk.
b) Die spreker oordryf in versreël 5 om die *eetware* ("Tsaaina") en *eetgerei* ("messegoed") te beskryf wat hoog opgestapel is. Hierdie stylfiguur staan bekend as *hiperbool*.
 9. a) "volgaprop"
b) Goeie kwaliteit vleis; eiers, vrugte, groente en 'n bokkarkas.
 10. Die kelder wat vol drank is en drank is gewoonlik baie duur.
 11. Hoewel die werkgewer baie ryk is en baie materiële dinge in sy huis het, eet hy alleen. Hy het nie geluk nie – is nie getroud nie.
 12. Leerders se paragraaf.
-

Die mooi ding in jou stap (kwatryne) – R.K. Belcher

1. Die manier hoe die meisie stap.
 2. Hy wil 'n entjie saamstap maar kom lomp voor.
 3. a) "maar"
b) Sy "voete is gelap" – metafoor vir sy lompheid.
 4. Die spreker het telkens vir haar 'n "soetheid" gevra.
 5. Haar sy geld "silwer" wys.
 6. Die meisie se bene met sykoue en die tipe skoene wat sy aan het.
 7. Die meisie is uitlokkend in haar kouse en skoene.
Die man het vulgêre/onbetaamlike gedagtes.
 8. Geld en drank help die spreker om van 'n vrou/meisie te vergeet.
 9. a) Bruin papiersak
b) Ter wille van rym met "geroes".
-

Die skedel lag al huil die gesig – Wilma Stockenström

1. Die dood. Die spreker se skedel, net soos alle ander mense s'n, gaan uiteindelik lyk asof dit grynslag.
 2. Die spreker sal dit met "laggende skedel trotseer" – dit dus aandurf en die hoof bied. Die spreker sal hom/haarself noodgedwonge daaraan blootstel.
 3. By albei is daar sprake van lag/laggende.
 4. Mev. Ples (of dalk eerder mnr. Ples) se skedel is een van die bes bewaarde skedels van die *Australopithecus africanus*. Daar word gereken dat die skedel ongeveer 2,5 tot 2,75 miljoen jaar oud is.
 5. Die spreker weet nie of hy/sy in 'n glaskas sal beland nie. Die spreker weet dus nie of hy/sy belangrik genoeg geag sal word nie.
 6. In versreël 7 sê die spreker dat die mens nou nie 'n seldsame dier is nie. Ironies genoeg is die mens van 'n hoër orde as die bloubok en selfs mevrou Ples; tog word die mens nie so belangrik geag nie.
 7. Albei is deel van 'n seldsame spesie wat uitgesterf het./Albei is 'n unieke vonds.
 8. Die mens is slim en presteer op talle gebiede. Mev. Ples en die bloubok word egter bewaar in 'n glaskas.
 9. Personifikasie. Die beweging van die hyskraan word vergelyk met swaaiende gebare van 'n mens. Dit sluit aan by die vergelyking in versreëls 14 en 15: "... om ons arms diep soos skagte ...".
 10. slim; merkwaardig; wonderbaarlik
 11. neerplak
 12. Dis eerder sarkasties as bewonderend bedoel. Dit lyk dus asof die spreker tog nié die mens bewonder nie.
 13. Die gierigheid van die mens wat rondgryp. "Grabbelend" impliseer hier "tastend rondsoek".
 14. Die mens is in staat om 'n atoombom te laat ontplof wat die hele aarde in 'n "allerlaaste oplaaing" totaal en dus "onherhaalbaar" kan vernietig.
 15. Die dood in die vorm van die skedel is altyd aanwesig onder die mens se vel. Die mens kan die dood nie oorwin nie. Die mens beskik dus wel oor die vermoë om fantastiese dinge te skep, maar net so kan hy dit, én homself, vernietig.
 16. Leerders se opsommings.
-

die straatkind – Linda Roos

(Bybelse verwysings in dié gedig behoort as moontlikhede beskou te word, maar daar is ook ander moontlikhede. Leerders moenie voel dat hulle op teologiese vlak beïnvloed of gekonfronteer word nie.)

1. Die kleinletters beklemtoon die tema van verwerping, die nikswees en onbelangrikheid van die straatkind.
 2. Die verbygangers; bevoorregtes
 3. Bedelaars, pendelaars, hoere en straatkinders is randfigure, uitgeworpenes. Pendelaars is mense wat op gereelde basis heen en weer ry tussen, bv. hul woonplek en werk; dus gewone mense op pad werk toe, somer net verbygangers. Dit is moontlik dat die spreker ook op dié mense neersien aangesien hulle nie van eie vervoer gebruik maak nie. Hulle is egter ook mense wat dikwels op die straat gevind kan word – op soek na 'n geleentheid. Die spreker behandel die minderbevoorregte, lydende mense op dieselfde manier. Die spreker behandel die lydendes in haar wêreld op dieselfde manier.
 4. Die kind “snuif” of snuffel rond. Hy ruik rondom die asblik om moontlike kos uit te snuif. Dit is ook moontlik dat die kind a.g.v. al sy ontberinge buite op straat, 'n verkoue onder lede het en dus nou snuif aangesien hy nie 'n sakdoek het nie. Hy is ook moontlik tranerig. Dit kan ook impliseer dat die kind verslaaf is aan gomsnuif – iets wat dikwels met straatkinders gebeur.
 5. Die natuur wat verwoes word en kreun; onskuldige diere, soos konyne, wat deur die mens vir tegnologiese vooruitgang doodgemaak word; die kwesbare lammers wat geslag word tot die mens se voordeel.
 6. Personifikasie
 7. Navorsing word in wetenskaplike laboratoriums gedoen waar toetse op onskuldige diere (die konyne) uitgevoer word.
 8. Met die verwysing na die “ou mans met klam monde op parkbankies” word moontlik na bedelaars verwys, dus wysheid van dié ou mans teenoor die wysheid van Christus uit die wolke (versreël 13). Hierdeur word die verhewenheid van die wysheid ook beklemtoon.
 9. Die woord “maar” lei 'n kontras in. Die “wysheid” was “soos van ou mans met klam monde op parkbankies” en die klank daarvan was “kras soos kraaie”. Die “ou mans op parkbankies” verwys moontlik terug na die bedelaars. Die verhewenheid word dus gekontrasteer met die terugverwysing na dié mense op wie die spreker neersien.
Die boodskap/wysheid uit die lug is ook nie mooi nie – dit is kras. Heel moontlik nie 'n aangename boodskap nie. Kraaie is simbolies van die siel of van geestelike verhoging. Die kraai word ook dikwels geassosieer met die dood of met 'n onheilsboodskap.
 10. Die “wysheid” was “soos van ou mans met klam monde op parkbankies” en die klank daarvan was “kras soos kraaie”.
 11. Gehoor. Die spreker het 'n geluid gehoor wat geklink het soos 'n geruis.
 12. onverklaarbaar
 13. “skril bevel van sae steun”; “skraal skouers gereed dra soos spiese”
 14. Leerders se antwoorde.
-

Die swart kombuis – Sheila Cussons

1. “swart”; “berook”; “gekraakte”; “nagskof-spook”; “skeefgesak”; “toegesluit”; “skedels”; “geen uitsig”; “geflou”; “vaal puimpoeier”; “grou”; “geen mens”; “skemer”; “gesterf”; “oud”; “nooit somer-sonlig”; “koud”; “hekse”; “gebak en brou”; “swyg”; “kat-skelet”; “geheim”
 2. Somber stemming. Deur middel van donker en negatiewe beelde (“die mure is berook”; “êrens tussen middag en skemer het die aarde se lug gesterf”; “skedels wat loop oog uit”), negatiewe woorde (“swart”, “donker”, “grou”) en selfs suggesties van die diaboliese (“hekse”, “kat-skelet”).
 3. Suggesties:
 - a) Versreël 1: Hy het nie eens 'n plafon nie./Hy is tog stewig.
 - b) Versreël 2: Die mure is swart van die rook en verwaarloos.
 - c) Versreël 6: Dit het in onbruik verval, en daar is geen moontlikheid van *lig* wat kan inkom of dat 'n mens van binne 'n uitsig op die wêreld daar buite het nie.
 - d) Versreël 11: Dis onvrugbaar en leweloos, niks sal daar groei en ontwikkel nie.
 - e) Versreël 15, 16: Dit beklemtoon onsekerheid van wanneer hierdie toestand van doodsheid, waar die kombuis sy hart en siel verloor het, ingetree het.
 - f) Versreël 19: Hierdie kombuis hét nooit 'n hart en siel gehad nie.
 - g) Versreël 20: Hier is geen warmte nie, geen menswees nie.
 4. Dalk 'n beeld van 'n spook wat in die erdebeker woon (soos Alladin se lamp) en wat net snags uitkom wanneer dit sy skofbeurt is. So asof daar gesuggereer word dat daar bedags 'n ander spook is wat dagskof moet werk.
 5. Die klem (akuut) op die woord “wás”; kontras tussen “somer-sonlig” en “swart”; s-alliterasie en woordkeuse in “somer-sonlig” (al drie die basisse in hierdie woord is positief); “oud” en “koud” staan in die rymposisie en word dus beklemtoon.
 6. Deur 'n vaste strofobou; 'n vaste ritme; herhaling van klanke (“groot gekraakte”), en woorde (“swart”; “werf”); rymwoorde.
 7. Negatiwiteit; leweloosheid; somberheid; uitsigloosheid; bose of enige moontlike antwoord.
 8. Die woorde wat op 'n eentonige reëlmaat rym, sluit aan by die atmosfeer van stagnering. Hierdie rustigheid word onderbreek deur die suggestie van die diaboliese (“hekse”), waar die leser deur die skielike onderbreking van die rym amper wakker geskud word.
 9. Langer vraag:
 - o *Omskryf die stemming:* somber
 - o *Woordgebruik en woordkeuse:* Die vertrek word somber geskets deur somber woorde – “swart”; “berook”; “geen uitsig”; “vaal”; “grou”; “koud”.
 - o *Beelde:* Beelde wat verwaarlosing en leweloosheid suggereer word gebruik – die luik is skeefgesak en toegesluit; die kleurlose grou aartappels lê oral rondgestrooi, die grond lyk soos vulkaanas en steriel, die swart kombuis is koud.
 - o *Suggesties:* Daar is selfs suggesties van die onheilige en die diaboliese wanneer daar gepraat word van “in 'n groot gekraakte erdebeker/woon dags die nagskof-spook” en “het hekse hier gebak en brou”, “daar in die hoek lê 'n kat-skelet”.
 - o *Herhaling:* deur die herhaling van frases: byvoorbeeld “geen mens” (versreëls 13 en 14), “die swart kombuis” (versreëls 1, 5, 18, 20 en 26), woorde, byvoorbeeld “riffel” (versreël 22); *g*-, *h*- en *s*-klanke (versreëls 3, 25 en 26)
 - o *Ritme en strofobou:* Die stadige, presiese ritme asook die eentonige strofobou sluit aan by die gevoel van uitsigloosheid, tamheid, verlatenheid en stagnasie.
 - o *Gebroke rym:* Elke tweede en vierde reël rym met eentonigheid wat mooi aansluit by die ritme. Die slotstrofe is skielik rymloos sodat dit die onseker atmosfeer van die onheiligheid wat gesuggereer word, ondersteun.
-

Die wind in die baai het gaan lê ... – N.P. van Wyk Louw

1. Die wit van die branders soos wat die wind oor Houtbaai, Kampsbaai en by Seepunt waai, is duidelik te sien. Die wind waai so sterk dat die branders wit skuimkoppe maak. Die wind het dus nie gaan lê nie.
 2. a) byna
b) Die wind het in Houtbaai, Kampsbaai en by Seepunt sterk bly waai.
 3. a) Dit is 'n skuitjie wat van blik gemaak is – moontlik 'n oopgesnyde drom; 'n sakdoek word as seil gebruik. Dit dui daarop hoe klein die skuitjie moet wees. Plankies word as roeiers gebruik.
b) Nee. Blikskuit – klein, sakdoek is die seil. Houtplankies word gebruik, dus nie sterk spane nie.
 4. "Fletter" beteken op en af beweeg. Die sakdoek het dus stil in die lug gehang – daar was geen wind nie.
 5. "Uit" word beklemtoon deur die herhaling van "uit" in versreël 6 asook die gebruik van die koppelteken. Die beeld van die seun wat *uit* die rustige baai uitvaar die oop see in waar die wind nie gaan lê het nie, word dus versterk.
 6. Dit beklemtoon die feit dat die seun gedink het dat die wind gaan lê het en daarom besluit het om met sy skuitjie te gaan roei. Hy het dus gedink dis veilig om te gaan roei. Die leser, sowel as die "ons" in versreël 11 besef egter dat die wind nog in Houtbaai, Kampsbaai en by Seepunt sterk waai. Hierdeur word spanning geskep – ons weet dat hy nie werklik veilig is nie.
 7. Die mense wat die seun sien uitvaar, waarskynlik volwassenes wat daar naby woon, bid na die "berg, die wind, die planeet". Hulle bid dat die natuur net vir 'n oomblik nie sal doen wat in sy aard is nie. Die wind moet vir 'n oomblik heeltemal bedaar.
 8. Herhaling en parentese – 'n gedagte wat beklemtoon word. Die mense vra net vir 'n oomblik sodat die seun veilig kan wees – hulle vra dus nie vir baie nie. Dié woord dui ook op die angstigheid van die mense wat bewus is van die gevaar waarin die seun verkeer.
 9. Die woord "broei" word beklemtoon deur die herhaling daarvan asook die woord "roei" in versreël 15 wat klankmatig daarmee verbind kan word.
 10. Hulle moet nadink/peins oor die vrees vir die vrees.
 11. Die mense se ontsteltenis oor wat moontlik met die seun kan gebeur.
 12. "maar", "want" en "en"
 13. a) Die bewustheid van die dreigende gevaar en die vrees daarvoor.
b) Die volwassenes is beangs: hulle weet dat dit wat die seun doen, lewensgevaarlik is. By die seun kry ons die naïewe onskuld, 'n soort impulsiwiteit – hy dink nie eens aan die moontlike gevaar nie.
 14. "Kort stilte"; dié woorde impliseer dat die wind binnekort weer in die baai gaan waai.
 15. Ernstig, somber.
-

Die woedende brood – Sheila Cussons

1. Personifikasie
 2. Die woord “brood” word saam met die titel, sewe keer herhaal.
 3. Simboliek:
 - a) “brood met olie en sout op” (versreël 8): Gewone brood in die letterlike betekenis, maar na die lees van die gedig, kry dit 'n tweede betekenisvlak – Jesus, die Brood wat lewe gee.
 - b) “brok” (versreël 3): Die klem val nou op die brood wat in brokstukke opgebreek is. Na die lees van die gedig kry dit ook 'n tweede betekenisvlak, naamlik die gebreekte liggaam van Christus wat gekruisig is.
 - c) “Gloed” (versreël 11): God, die Skepper is geteken met intensiteit, wat woede en liefde wat soos 'n suiwerende vuur brand, insluit.
 - d) “korrel koring” (versreëls 12 en 13): Die korrel koring wat in die grond geplant word en eers moet sterf voordat dit kan begin groei, dien as metafoor vir Christus wat moes sterf sodat die mens kan lewe.
 - e) “die brood” (versreël 13): Wys op Christus die Brood van die Lewe wie se liggaam eers soos koring gemaal moes word voordat dit tot die Brood van die Lewe kan ontwikkel.
 - f) “Bloed” (versreël 15): Wys heen na die oorvloedige bloed wat gevloei het met die kruisiging van Christus.
 - g) “die Furie” (versreël 15): Die vuur van God se woede oor die sonde op aarde wat die mens bedreig. Hierdie vuur het die mensdom weer gesuiwer.
 4. “wat die sweet van die aanskyn wegvee”. Eerstens dui dit op die arbeider wat die sweet van sy gesig afvee nadat hy gewerk het. Tweedens dui dit op die arbeiders wat volgens die opdrag van God hul brood op 'n eerlike wyse verdien het.
 5. Daar is 'n aandagstreep aan die einde van versreël 6.
 6. Deur die komma voor en na die woord, deurdat die woord in die bevoorregte posisie aan die einde van 'n reël staan. Die woord is 'n herhaling van die betekenis van die woord “heel”, wat net voor hom staan, maar hierdie keer in 'n sterker betekenis.
 7. Deur halfrym: alliterasie van die k- en h-klanke en die herhaling van ver-: “die korrel koring, die aarde, die brood, die **h**onger eens **h**eerlik, tot **ver**honger**ing** **ver**mink”.
 8. Versreëls 13 en 14 in konteks met die hele gedig: Lees Johannes 6.
 - “Hulle wat brood eet” verwys na die gewone mens. In die eerste betekenislaag verwys dit na die arbeider wat sy brood verdien, maar in die tweede betekenislaag na die mens wat vol sonde is en na Christus reik vir verlossing.
 - *Die eerste betekenislaag van versreëls 13 en 14:* Die oorspronklike opdrag aan die mens was dat die mens op 'n eerlike wyse sy bestaan moet voer en deur harde werk sy brood moet verdien. Dit is edel en dit sal 'n helende uitwerking hê sodat hy volkomenheid kan bereik. Die sonde op aarde het egter veroorsaak dat hierdie proses van heelmaking nie kon plaasvind nie. Dit is die eerste betekenislaag van die beeld van versreëls 13 en 14. Dit verwys na die gewone mens wat in die inleidende gedeelte van die gedig, beskryf word: “die honger eens heerlik (die arbeider wat eens edel en volmaak was en wie se honger gestil is), tot verhonger**ing** vermink” (sy sonde het gemaak dat hy vermink/onvolmaak is. Hy het weer honger geword).
 - *Tweede betekenislaag:* Toe moes God ingryp, en hy stuur sy Seun as die Brood van die Lewe wat vergruis moes word en vir die sonde gestraf word sodat die arbeider weer heling kan kry: Dit lei die tweede betekenis in, waar hierdie beeld nou na Christus verwys: “die honger eens heerlik (Christus wat saam geëet het), tot verhonger**ing** vermink (Christus wat gekruisig is).” Dit het gepaard gegaan met die vuur van God se woede oor die sonde en “die oorvloedige Bloed” van Christus.
 - *Die ironiese teenstelling en woordspeling in die gedeelte:* “die honger eens heerlik, tot verhonger**ing** vermink”. Hierdie paradoks is gelaai met betekenis. Deur die gebruik van teenstellende woordspeling (*honger* word *verhonger**ing***) waar *honger* verskeie betekenis kan hê: *honger* na kos/honger na die Brood van die Lewe/hunkering na volmaaktheid en sondeloosheid. Dan word die kontraswoorde: *heerlik* x *vermink* gebruik om 'n ekstra dimensie in te bring. “Heerlik” kan hier verwys na genoeg/volmaak en *vermink* kan verwys na Christus se kruisiging/die sondige mens. So het die ander woorde ook almal meer as een betekenis: “korrel”, “koring”, “die aarde”, “die brood”.
-

Drieankerbaai, 19 Julie 1965 – Meyer van Rensburg

1. Eerstpersoonspreker; ek-spreker
 2. Die spreker spreek “jy” aan wat binne konteks van die gedig Ingrid Jonker is.
 3. a) Ingrid Jonker se lyk is op die oggend van 19 Julie 1965 in die see by Drieankerbaai gevind nadat sy die vorige nag in die see ingeloopt het en selfmoord gepleeg het.
b) Die inhoud van die gedig beeld Ingrid Jonker se lewe en werke uit.
 4. a) “Ontvlugting”
b) Ingrid Jonker
c) Die subtitel is 'n verwysing na “Ontvlugting”. Dit bring die inhoud van “Drieankerbaai” binne konteks.
 5. Metafoor. Die spreker sien die son as 'n “kind se ligte ballon”.
 6. Versreël 3: “die pad van jou liggaam soek”
 7. a) die hond wat spring
b) Vergelyking. Die golwe wat teen jou breek word met 'n hond vergelyk wat teen jou opspring.
 8. a) Metafoor. Dit verwys na Jonker se gedigte wat simbolies deur die see weggespoel word. 'n Simboliese verwysing na Jonker se verdrinking.
b) “versies”
 9. a) Versreëls 9 en 10
b) In “Kabouterliefde” is dit 'n “kabouter met die rooi-rooi pet” en hart wat die aarde oor sy kop gooi en vrolik uitroep: “O dis hier waar die liefde lê”. In hierdie gedig word geweld betrek deurdat die “kabouterman” die “geellyf-maan se pens ingeskop” het.
 10. *Ontvlugting; Rook en oker; Kantelson*
 11. Verwysings na 'n digter of skrywer: “skryf jy versies” (versreël 7); “Soos woorde” (versreël 13); “jou woorde” (versreël 16); “jou woord” (versreël 20)
Verwysings na Ingrid Jonker: die titel, subtitel en woordspeling in versreël 25 “jonker”.
 12. a) *Son* simboliseer lewe, vreugde, blydschap.
b) Versreël 17: “donkerman-trap”
Versreël 22: “donker strome”
Versreël 26: “donker”
 13. a) Ingrid Jonker het gedigte en kort verhaaltjies geskryf (“woorde”; sy het naby die see gewoon en grootgeword en het in die see selfmoord gepleeg waar haar lyk die volgende oggend tussen die wier en gras gevind is.
b) Versreël 12: metafoor verwys na 'n onstuimige see en onstuimigheid in Jonker se lewe.
 14. Eufemisme
Verwysing na “Toemaar die donkerman”. In hierdie gedig verwys dit na slaap. Binne konteks van “Drieankerbaai” verwys dit na die dood.
 15. a) Die spreker wonder en vra die vraag of die verbittering oor 'n vergeefse liefde Jonker se ware beeld was, of is dit iets wat sy aan die lesers wou nalaat.
b) “Bitterbessie Dagbreek”
 16. Dit sinspeel op die donker sy van Jonker se lewe.
 17. a) Die see-motief
b) “ouer”: ouderdom en ouerskap
“jonker”: jonger en Jonker
c) “lig” en “donker”: Hierdie twee woorde verwys nie net na lewe en dood nie, maar lig verwys ook na Jonker se ligte en vrolike verse teenoor haar donker en verbitterde verse.
-

Ecce homo – Wilma Stockenström

1. Kyk na die mens./Dit is die mens.
2. Die leser word hierdeur betrek by die inhoud van die gedig. Die leser word gedwing om self moontlike antwoorde op die vrae te vind.
3. Die mens wou 'n appel boaan 'n baie groot, sugtende boom bereik.
4. Hier word verwys na die verhaal in Genesis 3 waar Adam en Eva, teen God se bevel in, van die boom van kennis se vrugte geëet het.
5. a) Personifikasie
b) Dit kan verwys na die boom se swaar drag vrugte of dat die boom baie moedeloos was oor die mens se sondige en kortsigtige daad.
6. Die spreker bevraagteken die waarde van die relativiteitsteorie: "want waarvoor?".
7. Rugkwale
8. Daar word aktiwiteite genoem wat verwys na die mens se geestelike (godsdienst), verstandelike (wetenskaplike navorsing) en estetiese bedrywighede (klavier speel, beeldhouwerk en skilder).
9. Dit is 'n parentese. Dit sou onnodig gewees het vir iemand wat handeervoet rondbeweeg om iets so ingewikkeld soos die relativiteitsteorie uit te werk.
10. a) Klavier speel. Die spreker suggereer dat jy dan nie eens 'n klavierstoeltjie nodig het nie.
b) Beeldhouwerk en skilderkuns
11. Michelangelo (1475-1564) het drie jaar lank die plafon van die Sixtynse kapel geskilder. Hy moes feitlik die hele tyd plat op sy rug op die steiers lê.
12. a) Om toneel te speel
b) Niemand wat handeervoet probeer om 'n tragiese figuur soos Faust of Klutaimnestra te skep, sal dit as ernstig beskou word nie.
13. Sy sou belaglik gelyk het op haar knieë met haar borste wat voortdurend swaai – "swengelende borste".
14. Op 'n verhoog probeer jy selfs meer voorgee; jy wil raakgesien word.
15. Wanneer die mens regop staan, is hy ontbloot/kaal. Ander mense kan al sy foute en tekortkomings raaksien. Wanneer 'n mens kaal regop staan, is jy ook meer weerloos en kwesbaar as wanneer jy handeervoet is.
16. Die weekdele sou nie so opsigtelik wees nie. Die mens sou dan minder kwesbaar wees.
17. Die mens is 'n sot; hy is baie dom om homself so kwesbaar vir die wêreld te maak deur regop te staan. Mense speel hul hele lewe lank toneel. Diere gee nie voor om te wees wat hulle nie is nie.
18. a) Dit is omdat die mens wou toneelspeel dat hy begin regop loop het. Hy is egter nou blootgestel en kwesbaar: sy geslagsorgane en ingewande is onbeskermd. Die mens is 'n dwaas en 'n groot toneelspeler. Die mens is dus vals en skynheilig; hy speel sy lewe lank toneel. (Dra ons almal maskers?)
b) Die hele gedig het 'n ironiese toonaard. Die enigste ding wat die mens van diere onderskei, is dat hy voorgee om te wees wat hy nie is nie!
19. Die spreker probeer aan redes dink waarom dit vir die mens nodig sou wees om regop te kan staan. Dit blyk egter of daar aanvanklik geen rede daarvoor is nie. Die mens se begeerte na kennis het hom wel na die appel bo in die boom laat reik, maar dit oortuig die spreker nie daarvan dat dit die rede is waarom die mens dan regop moes staan nie. Hier word verwys na Adam en Eva in die Paradys – toe hulle na die sondeval van die boom van kennis van goed en kwaad se vrugte geëet het. Einstein sou ook sy relativiteitsteorie uitgedink het al het hy handeervoet geloop. Michelangelo het die plafon van die Sixtynse kapel beskilder terwyl hy op sy rug gelê het – die spreker wil hierdeur bewys dat dit vir die mens sinneloos is om regop te loop. Faust en Klutaimnestra – figure uit die drama – dui daarop dat toneelspeel te ingewikkeld en lagwekkend sou wees om handeervoet te doen. Drama wil hoog reik.
20. Die digter beweer dat die mens handeervoet kan leer lees en skryf. Einstein kon ook sy relativiteitsteorie handeervoet uitgedink het – dit is dus nie nodig om regop te staan om dié dinge te doen nie. Die spreker bevraagteken ook die nut van die relativiteitsteorie: "want waarvoor?". Die spreker reken ook dat, as die mens al dié dinge handeervoet gedoen het, hy minder rugprobleme sou hê. (Leerders sal heel waarskynlik hiermee saamstem. Wat is daar wat vir die mens moeilik sou wees om handeervoet te doen?)

Agtergrondfeite oor Faust

Volgens oorlewering is dr. Johann Faust in ongeveer 1480 gebore en daar is baie werke oor hom geskryf, selfs gedigte en operas. Hy het 'n legende geword toe hy beweer het dat hy 'n ooreenkoms met die duivel aangegaan het in ruil vir kennis. In Johann Spies se weergawe van die Faust-legende, het Faust jeug, kennis en magiese kragte vir 'n tydperk van 24 jaar by die duivel gekoop. In Marlowe se weergawe het dr. Faustus uiteindelik berou getoon oor sy pakt met die duivel, maar dit was te laat om sy siel te red.

In Gotthold Lessing se weergawe het Faust wel vergifnis ontvang en is hy nie deur God verdoem nie. Hierdie weergawe lei tot die Duitse digter Johann W. Goethe se epiese gedig oor Faust waarin Faust beskryf word as 'n rasonele filosoof wat alles in sy mag gedoen het om menslike kennis te bevorder; hy het selfs in die proses sy siel aan die duivel verkoop. Omdat sy motiewe edel was, het God hom sy

wandaad vergewe.

Agtergrondfeite oor Klutaimnestra:

In die Griekse mitologie was Klutaimnestra die koningin van Mycenae en die vrou van Agamemnon. Sy was die dogter van Tyndareus, koning van Sparta, en sy vrou Leda. Tydens haar huwelik met Agamemnon, skenk Klutaimnestra die lewe aan vier kinders: Electra, Iphigenia, Orestes en Chrysothemis.

Nadat Agamemnon sy eie kind Iphigenia geoffer het sodat sy skepe na Troje kon vaar, verander Klutaimnestra se liefde vir haar man in haat. Terwyl hy die Griekse troepe in die Trojaanse Oorlog lei, word Aegisthus haar minnaar. Agamemnon keer triomfantelik van die oorlog terug met sy minnares, die Trojaanse prinses Cassandra, en Klutaimnestra besluit om wraak te neem vir die dood van haar kind Iphigenia.

Met die hulp van haar minnaar, vermoor Klutaimnestra haar man en sy Trojaanse minnares. Daarna regeer sy en haar minnaar sewe jaar lank totdat albei vermoor word deur haar seun Orestes, wat deur die god Apollo opdrag gegee is om die dood van sy vader te wreek.

Een sprong vir ... – Joan Hambidge

1. a) Ek-spreker
b) Die geliefde waarvan die spreker probeer afskeid neem.
 2. a) Waarom die spreker ("ek") nie na die verhouding "herstel" nie.
b) Al die mooi dinge volgens die spreekwoord "die maan/sterre en uitspansel".
 3. a) Iemand die hemel of sterre beloof.
b) Om aan iemand allerhande beloftes te maak wat waarskynlik nie nagekom kan word nie.
 4. Die spreker kan nie van 'n afgelope liefdesverhouding "herstel" of "vergeet" nie.
 5. Iemand wegjaag
 6. Dit is 'n uittreksel uit Neil Armstrong se bekende woorde net nadat hy die eerste treë op die maan gegee het. "Een klein tree vir die mens, een groot sprong vir die mensdom."
 7. Versreël 7: "lugdrukvryst atmosfeer"; versreël 8: karteer die kraters"; versreël 9: "plant 'n vlaggie"
 8. "karteer die kraters"; die harde k-klanke beklemtoon die spreker se verbitterdheid oor die liefdesverhouding.
 9. Die herhaling van die woorde in reël 10: "(dis verby, dis verby, dis ...)"
 10. a) "silw'rige planeet"
b) Waarskynlik a.g.v. ritme in die gedig. Volgens Kannemeyer in *Verse vir Vraestel* het dit nie 'n "noemenswaardige funksie" in die gedig nie.
 11. a) metafoor
b) poësie
c) Net soos "’n lugskip van glas" jou 'n uitkyk op die wêreld om jou gee, so gee poësie vir die spreker ruimte om haar gevoelens uit te druk en as 't ware verslag te doen oor haar liefdesverhouding.
 12. a) Dit dui op die spreker se herinneringe aan haar verhouding. Die verhouding het haar vreugde besorg maar nou ervaar sy hartseer en pyn.
b) Sy dink aan die goeie dinge wat sy in die verhouding ervaar het, die foto's kan sy aan "diegene wat wil sien" wys.
 13. a) Jy hoef nie geluk op ander plekke te soek nie, geluk en hartseer is "hiér" om jou ook.
b) "die maan is hiér"
 14. Beide strofes begin met 'n vraag: "Jy wil weet waarom herstel/vergeet ek nie" en eindig met 'n aandagstreep. Beide strofes bevat ook 'n metafoor van 'n spreekwoord wat met die maan verband hou.
 15. a) Die maan is nie van kaas gemaak nie.
b) Sy sal haar nie weer allerhande dinge laat wysmaak nie, sy besef nou waar sy haar geluk kan kry.
 16. Gebroke figuur met kop in posbus: Die spreker is hartseer en gebroke oor die liefdesverhouding wat beëindig is. Fitoraampies: Die spreker se herinneringe aan haar liefdesverhouding. Sy wys dit vir almal wat dit wil sien. Maanlanding: Verwysing na Neil Armstrong se maanlanding. Binne konteks vergelyk sy haar verhouding wat "na die maan is".
-

Eksamenlokaal – Suzaan Laing

1. Die kinders is tjoepstil, terwyl die onderwyseres rondloop en haar skoene 'n klikgeluid maak.
 2. b) personifikasie
 3. Ja. Gedurende die eksamen sit die leerders doodstil by hulle banke. In hierdie gedig word die skoolbanke as tjoepstil kinders voorgestel. Die banke kry dus die menslike eienskap van die kinders, nl. dat hulle doodstil is (personifikasie).
 4. "Nou en dan kraak die blaai van 'n blad/die Septembereksamenlug"
 5. a) metafoor
b) Die stilte wat in die eksamenlokaal heers word elke nou en dan onderbreek deur die omblaai van bladsye van die eksamenboek.
 6. Die bladsye waarop die leerders skryf, lyk deurmekaar. Hulle skryf hul gedagtes en idees ongeorden, haastig neer.
 7. a) Personifikasie: die horlosie word in menslike terme uitgebeeld.
b) Die tyd gaan afgemete/stadig verby.
c) Deur dit te isoleer of alleen te laat staan/alleenplasing.
d) Die tyd wat tydens die eksamen baie belangrik is.
e) Ja, daardeur word die tyd wat afgetel word beklemtoon.
 8. a) Dis 'n baie kort versreël./Dit bestaan slegs uit drie woorde.
b) Ek wil dit *swart* op *wit* hê.
c) Die leerders moet met hulle blou penne die feite, wat hulle geleer het, op die wit bladsye van hul antwoordboeke neerskryf.
 9. "... oes (die) ... ryp ... kennis". Nes 'n boer byvoorbeeld mielies of koring, wat in rye geplant is, oes wanneer dit ryp is, net so neem die onderwyser die leerders wat in rye sit, se antwoordstelle in.
-

e-sonnet – Susan Smith

1. *elektroniese* sonnet
 2. In die eerste strofe vertel die spreker hoe sy in die *verlede* dit wat sy op papier geskryf het, georden het. Sy het die papiere met 'n *skuifspeld* of 'n *kram* aan mekaar vasgemaak. Sy het ook *gaatjies in die papiere gepons* om die papiere in 'n lêer in te voeg.
In die tweede strofe vertel die spreker hoe sy *nou* boodskappe stuur of ontvang. In hierdie strofe stuur sy boodskappe *elektronies/per e-pos*.
 3. "soos dit hoort"
 4. "slaggereed"
 5. Die punt (.) en die *com* wat 'n slotdeel van 'n e-posadres is.
 6. "iewers in die ruimte" is die kuberruimte en "besoekers van buite" verwys na die boodskappe wat aan haar ge-e-pos word.
 7. Die lang versreëls eindig met "ruimte" en "buite". Albei woorde verwys na die kuberruimte. Daar is dus 'n duidelike saamtrek van versreëls. Dit suggereer dus die wye, onmeetlike kuberruimte.
Die kort versreëls handel oor die e-posboodskap – die "posbus" en "gedot & gekom" is kort en kragtige kodes van 'n e-posboodskap. Dit dui moontlik op die kort afstand (in tyd) wat die boodskap neem om die ontvanger te bereik.
 8. Die klik van die rekenaarmuis.
 9. Die paarrym suggereer 'n al hegte verhouding met haar rekenaar.
 10. b) 'n Metafoor
 11. Sy raak al meer onder sy mag. Sy raak afhanklik van haar rekenaar. As hy sou onklaar raak, sou sy heel waarskynlik baie sukkel!
 12. a) Italiaanse sonnet
b) Dit bestaan uit twee kwatryne wat saam die oktaaf vorm en 'n sekstet. Die rymskema is *abba cdec ffgghg*. (Die rymskema wyk dus af van die tradisionele Italiaanse sonnet.)
c) Daar is nie soos in die tradisionele Italiaanse sonnet 'n beeld in die oktaaf wat gevolg word deur 'n toepassing of verdieping in die sekstet nie.
Die wending kom in die begin van die tweede strofe voor waar sy begin vertel van die rekenaarwêreld. Die inhoud van hierdie gedig loop op na 'n klimaks waar sy in die slotreël toon dat sy vasgevang is in die mag van hierdie "eenooig-despoot".
-

Finis – Lina Spies

1. Hartseer: "Jakkalse ... trou"; "wolke ... voor die son"; "reën"
Blydschap: "bruilof"; "liedjies"; "kindertyd"; "sing"; "koti'ljions"; "lekker wals"; "lag"
 2. Deur die aanhaling wil die spreker die pynlike werklikheid van die verbreking van hul verhouding vermy.
Die aanhaling bring die kinderwêreld ('n dierebruilof) na vore in die gedig.
 3. Dit pas by die stemming van vreugde en geluk van die kindertyd.
 4. Reën: "en in my hart die Jakkalse elke dag laat trou" – gesê as dit reën en die son skyn: reën = hartseer; sonskyn = blydschap.
"Aprilmaand was/- die wolke altyd bietjie voor die son - " wolke = hartseer; son = blydschap.
Versreël 14: "en ek ten spyte van die reën kon lag": ten spyte van die trane kon ek lag.
Suggereer hartseer/trane.
 5. Die kindertyd het deel van haar as volwassene gebly. Die vrolike, naïwiteit van 'n kind.
 6. Dit is werklik 'n kinderliedjie wat ritmies gesing kan word.
 7. Dit is aanhaling uit 'n kinderliedjie.
 8. "en in my hart die Jakkalse elke dag laat trou": a-klanke, assonansie.
 9. Speels ironies/wrang
 10. Nee, dit is 'n toekomsblik in haar verbeelding: "Miskien".
 11. Waarskynlik omdat sy lief was vir hom.
 12. Versreël 14: 'n "lag" sonder bitterheid oor mooi herinneringe; 'n volwasse lag. Versreël 15: 'n Skrynende, siniese, oppervlakkige "lag". Hy besef die lewe speel nou met hom 'n wrange spel soos hy met haar gemaak het.
 13. Deur die alleenplasing van versreël 15.
 14. Die lag van versreël 14 word gelykgestel aan die lag van versreël 15.
 15. Enjambement
 16. "sal jy onthou dat jy vir my Aprilmaand was"
Verduideliking: Wanneer jy ongelukkig/hartseer voel omdat die lewe met jou speel, sal jy die hartseer wat jy my besorg het, onthou.
 17. Albei woorde staan nou in die teken van ironie. Alhoewel die woorde 'n oppervlakkige stemming van geluk en vreugde oproep, gaan die lewe ook die "jy" nie goed behandel nie.
 18. ... versreël 8: as dit reën en die son skyn, trou jakkals en wolf.
 19. Afsluiting/beëindiging
-

Fusillade – Ernst van Heerden

1. In strofe 1 lei wagte die gevangene nanag uit die sel uit om gefusilleer te word. Alhoewel geblinddoek vir die fusillade in strofe 2, is hy intens bewus van die sonsopkoms. In strofe 3 voer sy gedagtes hom terug na sy verlede en die dinge wat hy liefhet. In strofe 4 word hy woes teruggedwing na die werklikheid – die geknars van soldatestewels op die gruis en die dreigende skietbevel.
 2. a) Dis die teken wat aangetoon het dat die gevangene ter dood veroordeel is.
b) Ja. Dit suggereer die hardheid van gevangenskap en die houding/gevoel van die soldate.
 3. Enjambement
 4. a) Die “deernis” dui op jammerte of meegevoel; die “wit” op heiligheid of reinheid. Dit kontrasteer fel met die donkerte van die tronk en die daad wat gaan volg.
b) Personifikasie
 5. Ja. Dit dui op die stadige pas wat die soldate met die gevangene loop vir sy teregstelling./ Beeldend van die “pad” na sy dood.
 6. Ter wille van die ritme en metrum.
 7. Heelwat tydwoorde kom voor: “nanag”, “môre-uur” (strofe 1); in strofe 2 is 'n terugflits; in strofe 4 bereik die tydmotief 'n klimaks – die tyd gaan soos 'n ewigheid verby maar word ook tot stilstand gebring.
 8. Reël 29 is die werklikheid. Die vorige strofe fokus op sy idilliese verlede en die rustigheid, vrede en vreugde wat die gevangene as plaasboer ervaar het. Die gevoelloosheid van versreël 29 kontrasteer dus met die gevoelvolheid van die vorige strofe.
 9. Herhaling van woorde en sinskonstruksies.
Die groepering van strofes volgens inhoud.
Die verband tussen die eerste en die laaste strofe.
 10. 'n Gevangene word teen donker uit sy sel gelei om tereggestel (gefusilleer) te word. Buite die sel ervaar hy 'n spel van kleure met die daeraad. Hy roep sy herinneringe van sy plaas en sy gesin op. Die oomblik van mymering word onderbreek wanneer hy weer bewus word van die geknars van soldate se stewels op die gruis. Tog kan die fusillade nie uitgevoer word nie; dit stol in 'n ewige tydsmoment.
 11. Leerderrespons
 12. Leerderrespons volgens inhoud van strofe 3.
-

Gebed om leiding – M.M. Walters

1. Die titel begin met die woord "Gebed" en die gedig begin met die aanspreekvorm "Heer" wat suggereer dat dit die begin van 'n gebed is.
2. Die subtitel verwys na die feit dat die inhoud van die gedig as 'n "aanval" gesien kan word. Aangesien die gedig in die vorm van 'n gesprek (gebed) geskryf is, is dit duidelik dat die persoon aan die woord in die gedig, nie dieselfde persoon is wat in die subtitel aan die woord is nie.
3. Tog die gewone gemeentelid ook wat saamspeel met die predikant wat so in oorvloed lewe, asook diegene na wie hy verwys in strofe 7 – sogenaamde intellektueles en hooggeleerde vriende wat saambondel by die universiteite en die kweekskole. (Dit was alles dinge waaraan Walters 'n groot hekel gehad het, veral aan valse intellektualisme.)
4. "werk" en "versterk". Dit is sy *werk* om die gemeentelike fondse te *versterk*. Die ironie? Huisbesoek is om op persoonlike vlak met gemeentelike kennis te maak en hulle by te staan as hulle jou nodig het, met ander woorde om van jouself te *gee*. Hy gebruik dit om soveel moontlik te *kry*.
5. "Goeie dade" en "sorg" suggereer dat iets aan iemand gegee word wat dit bitter nodig het. Sewe jaar oue rooiwyn en vet braaivleis, bultende vrieskaste en oorvol kelders wyn is nie iets wat iemand bitter nodig het nie.
6. Gelê. Rooiwyn moet eers 'n paar jaar lê voordat hy op sy beste is. Hulle drink dus die allerbeste rooiwyn. Dit is gepas dat hy hierdie woord gebruik, omdat dit intertekstueel verwys na die sewende dag wat die "rusdag" is en dus verwys na iemand wat op 'n eerlike en harde manier sy brood (wyn) verdien. Tweedens pas dit in by die hoogdrawende taalgebruik van die predikant wat daarvan hou om belangrik te klink.
7. "bult buitentoe". Dit beklemtoon die oordadigheid.
8. Enige voorbeeld: "akademiese omgaan en verkeer"; "hoe kan ek dit ontbeer"; "delf in die duisternis"; "in antwoord op my broederse gebede".
9. Deur taalgebruik wat amper platvloers inhuldig klink teen die vorige hoogdrawendheid. Deur halfrym: g-alliterasie en a-asonansie: "kans vir dié goue gans".
10. Hy redeneer hier en spreek God aan deur 'n bevestiging – amper soos wanneer mens iets aan iemand verduidelik en dan kort-kort wil bevestig dat wat jy sê sin maak en dan "jy weet ..." telkens tussenin gebruik.
11. Jesus is die Goeie Herder en ons is sy skape. Die predikant se taak is om die werk van die herder op aarde te vervul. 'n Klomp skape word 'n kudde genoem en daarom het hulle in die verlede die gemeente dikwels 'n "kudde" genoem.
12. Die dinge wat in die teater gesê word is te boos vir sy gemeentelike, maar hy mag darem gaan luister.
13. Watter emosie word uitgebeeld:
 - a) Teleurstelling of versugting
 - b) Verontwaardiging/geirriteerdheid
 - c) Verontwaardiging
14. Verhoog die afwagting by die leser./Beklemtoon die woord vooraf./Dit is amper asof die gedagte te ontstellend vir hom is om aan te gaan.
15. Toenemende minagting en verontwaardiging.
16. Eie mening
17. Langer vraag:
 - *Verduidelik wat satire is:* In 'n *satire* word menslike swakhede of wanpraktyke so belaglik gemaak, dat die leser of gehoor daarvoor lag. Dit word dikwels gedoen om hierdie swakhede onder mense se aandag te bring en in die proses te help dat dit nie weer gebeur nie.
 - *Vir die satiriese inslag:*
 - *Oordrywing:* Die hoogdrawende taal/die predikant se sondes en gulsigheid (voorbeeld moet hier gegee word).
 - *Kontras* tussen wat *behoort* en wat in die praktyk gebeur. Die predikant moet byvoorbeeld nederig wees, maar hy is vol van homself en sy eie belangrikheid. Tussen werk wat hy behoort te doen en werk waarmee hy homself besig hou. Tussen die hoogdrawende taal en die platvloerse uitdrukking.
 - *Halfrym* word gebruik om klem op sekere kernfrases te lê, bv. "kans vir die goue gans". Nog voorbeelde.

- *Leestekens* soos die dubbelpunt, aandagstreep, uitroepeteken en ellips word gebruik om sekere gedeeltes te beklemtoon – voorbeelde.
 - *Woordkeuse* word verder gebruik om die satire te beklemtoon, soos byvoorbeeld wanneer hy 'n sewe jaar oue bottel rooiwijn beskryf as “goeie dade” wat aan hom gedoen is, en vet braaivleis wat hy gereeld geniet as “genade”.
-

Gesien uit die wond in my sy – Ingrid Jonker

1. Oënskynlik Jesus Christus, maar in versreël 8, kry die leser 'n breër verwysing, as die spreker van "my volk" praat en dan na die protea, die nasionale blom van Suid-Afrika verwys.
 2. 'n Paradoks is 'n skynbare teenstrydigheid wat 'n dieper waarheid verkondig. Die teenstrydigheid hier is die feit dat die spreker afkyk en homself as dood identifiseer. Dit verkry 'n dieper dimensie as die leser beseft dit gaan om die feit dat Christus beseft hy is dood/vermink as gevolg van die wreedheid en die selfsug van die mens. Dit verwys dan ook uiteindelik na die swart bevolking in Suid-Afrika wat swaargekry, geminag en verneder is as gevolg van besluite wat die minderheid in die land geneem het.
 3. Verduidelik die volgende simbole in die gedig:
 - a) Son/sonskyn/dagbreek/sonlig = lewe/hoop/die positiewe
 - b) Lammers/duiwe/varkblomme = onskuldige/weerloos/die reine
 4. dood x sonskyn
 5. Sy hande waarmee hy mense gesond gemaak en geseën het, was nou met spykers deurboor. Hy moes ook sy hande aan Thomas wys voordat hy geglo het dat dit Christus was.
 6. Dit simboliseer vrede en weerloosheid. Die vuis is nie gebal om homself te verdedig nie.
 7. "Omdat ek glo dat daar nog geskied/in die buitewyke van die hart/die wit geboorte van die varkblomme": Omdat ek glo dat daar in die mens se hart nog vaagweg iets goeds is.
 8. In die eerste plek omdat 'n varkblom (soos die protea) inheems in Suid-Afrika is en daarom spesifiek na Suid-Afrika verwys. Verder staan hierdie volksnaam van die blom sterk in *kontras* met sy voorkoms: vark suggereer iets vuil en vieslik, maar die blom van 'n varkblom is pragtig wit en fyn en broos.
 9. Enige twee, byvoorbeeld: assonansie: "geskape skape"; alliterasie: "tol op 'n toonbank"
 10. Die metafoor van Christus wat in die titel begin en dwarsdeur tot in die slotreël volgehou word.

Die herhaling van woorde, soos "son", "sonskyn", "sonlig".

Die herhaling van simbole wat dieselfde voorstel soos "lammers"; "duiwe"; "varkblomme". Die herhaling van klanke, soos alliterasie en assonansie.
 11.
 - a) Die wese van die Suid-Afrikaanse politiek in die jare sestig: Apartheid het sy hoogtepunt bereik en wit mense het baie voorregte geniet terwyl die swart mense dit nie gehad het nie. Hulle kon nie woon waar hulle wou nie, hulle mag nie eiendom in wit gebiede besit het nie, hulle kon slegs sekere werk doen, hulle mag byvoorbeeld nie hulle eie onderneming besit nie, hulle het geen stemreg gehad nie, hulle mag nie in enige restaurant, teater of openbare gebou ingeloop het nie – hulle moes van aparte ingange gebruik maak, ens.
 - b) Die gebruik van die Christus-metafoor: Baie effektief omdat Christus die slagoffer van die wreedheid, haatdraendheid, selfsugtigheid en enige negatiewe eienskap wat 'n mens aan kan dink, van daardie tyd was. Dit was dalk ook 'n slim skuif, omdat die skrywers in die jare sestig aan sensuur onderwerp is en 'n godsdienstige gedig sou dalk makliker aanvaar word.
 - c) Die gebruik van die surrealistiese beelde: Deur middel van die surrealistiese beeld kan baie meer met baie min woorde gesê word. Deur slegs 'n beeld uit die Christus-milieu te neem, kon sy baie politieke sensitiewe kwessies aanroer wat vaag omlyn is sonder dat enigeen werklik iets spesifieks kon bewys.
 - d) Die boodskap van die gedig: Net soos uit Christus se kruisdood iets positiefs vir die mensdom kon ontwikkel, sal die goeie uiteindelik in Suid-Afrika gedy.
 - e) Eie siening.
-

Gesprek met 'n olyfboom – Freda Plekker

1. Die wind gesels in wasgoedtaal oor blinde en wimperlose balkonne wat oor die Negev staan. Verskeie woorde word hierdeur uitgehef: "In wasgoedtaal" staan eerste en beklemtoon die gesellige, algemene gesprekston. Die woord "blind" kry ook in sy onverbuigde vorm (*blind* in plaas van *blinde*) 'n dieper betekenis, naamlik sonder insig.
 2. Dat hulle weinig insig het, min diepte het en omdat wimpers 'n sagtheid aan die oë verleen, suggereer die "wimperloosheid", 'n koue, gevoelloosheid.
 3. 2 000 jaar – met ander woorde die jare sedert die kruisiging van Christus.
 4. Beklemtoning van die skuldbesef van baie eeue.
 5. Gesprek:
 - a) "gesels", "ween en klae", "bid", "groet", "gevra", "antwoord" (antwoord uit die siel uit).
 - b) Groter erns – 'n groepgesprek ontwikkel in 'n klagte, tot 'n gebed, tot 'n persoonlike vraag en antwoord.
 - c) Eerste gespreksgenoot is die wind en die gesprekston is bloot informeel.
 - d) Die laaste gespreksgenoot in versreël 25 is die een olyfboom en die spreker in die gedig, en deur die gebruik van die eerste persoon, word die leser ook betrek. Daar is definitief 'n groter erns want dit is 'n skuldbelydenis en 'n besef dat die skuld al groter raak.
 - e) Die *toon* ontwikkel van lighartig en informeel tot 'n skuldbelydenis en die *aard* ontwikkel van 'n algemene gesprek tot 'n persoonlike gesprek tussen een spesifieke olyfboom (verpersoonlik miskien Maria?) en die spreker.
 6. Die kernwoorde, wat oor die skuld van die mens (mensdom in strofe 4) gaan, word uitgehef. Dit gee ook 'n swaar, draende ritme aan hierdie strofes.
 7. "In wasgoedtaal gesels die wind"
"balkonne ... staan"
"twintig eeue ween en klae"
Die stad Jerusalem (die wind, die balkonne, die geskiedenis van die stad) verpersoonlik die mensdom wat hier gewoon en Jesus deur die smal straatjies na Golgota gevolg het. Die mense is nie meer daar nie, maar die stad wel.
 8. Die persoonlike aard van die ontwikkeling van die gesprek word so uitgehef.
 9. Dit plaas die gebeure skielik terug in die verlede, 2 000 jaar gelede, en maak die skuld van die spreker nou 'n skuld van eeue.
 10. Die woord "albasterkruik" reik terug in die verlede omdat dit in die Bybelse tyd gebruik is om kosbaarhede in te bêre. Albasterkruike is uit klip gekap en die stof lyk nogal soos 'n mens se oë (dink hoe lyk die albasters waarmee die seuns speel).
 11. Dink aan die woord maksimum – met ander woorde die skuld is het groter geword, is die ergste wat dit kan wees.
 12. Langer vraag:
 - Ontwikkeling van die gesprekvoeders: die wind; twintig eeue; brandglasvensters; olywe; een boom; ek; dus vanaf die algemene tot die persoonlike
 - Ontwikkeling van die gespreksaard: gesels; ween en klae; bid; groet; vra; antwoord; dus vanaf die algemene tot die persoonlike skuldbelydenis
 - Ontwikkeling en groei van die insig dat ek skuld het: *blind* (e) balkonne; tot *feller lig*; tot die *groen* vraag van die boom en die *oë* van die *ek* wat skuld bely
 - Die "ek" wat nader beweeg aan gebeure rondom Christus: die balkonne *staan* oor die woestyn, weg van Jerusalem af; dan bid die vensters van Jerusalem self; dan is ons in Getsémané met sy olyfbome en in die slot is ons in die oë van die *ek* wat skuld bely oor die dood van Christus.
-

Harlekyn van die dieretuin – S.J. Pretorius

1. Metafoor. Die apie word as 'n nar voorgestel.
2. Alliterasie: die allitererende h-klank
Voorplasing van “hy” direk onder die “Harlekyn”
3. “hy”: die apie
“agies”: die mense wat die apie dophou
4. Dit suggereer die apie se reaksie wat gaan volg soos die mense hom dophou.
5. Versreël 1 word beklemtoon, uitgelig. Die apie se waarneming van die mense word beklemtoon.
6. a) Hy wip skielik mal tussen die paal, klip en krip.
b) “venynig-woes”
c) Kort versreëls, eenlettergrepige woorde, allitererende klanke
7. a) Hy vat 'n sak en vou dit oor sy kop.
b) “skater”
8. a) Versreël 8
b) Die voegwoord “maar”
9. a) Dit dui op die slotsom/gevolgtrekking waartoe die spreker in die gedig kom.
b) Die apie se vryheid. Hy is nie meer in sy natuurlike omgewing nie.
10. a) Die “agies” (mense) wat “skater” (lag) terwyl die “harlekyn” (apie) 'n sak vat en dit oor sy kop trek.
b) Gevangenskap in 'n dieretuin teenoor die vryheid in die natuur; dier teenoor mens; enkeling teenoor massas; verdriet teenoor gelag.
11. Die apie is hartseer oor sy vryheid wat hom ontnem is. Hy is in 'n hok gesit om mense te vermaak. Hier kan ook na die verhaal van “The Elephant Man” verwys word. 'n Man met 'n misvormde gesig wat ook in 'n hok gesit is ten aanskoue van duisende mense. Lees hier S.J. Pretorius se gedig, “Die hanswors”.

Joernaalinskrywing: 'n Sirkus veronderstel vreugde en blydschap. Hierdie gedig skets egter die teenoorgestelde van 'n harlekyn. 'n Harlekyn gebruik 'n masker en grimering om sy hartseer weg te steek terwyl hy die gehoor vermaak. In hierdie gedig gebruik die “harlekyn”, die apie, egter 'n sak wat hy as 'n masker oor sy kop trek om sy hartseer weg te steek.

Herinneringe – Koos du Plessis

1. Ek-spreker; versreël 1: “Jou beeld”; versreël 17: “... wat ek ...”
 2. 'n Eertydse geliefde
 3. a) Die geliefde se “beeld” in die vorm van 'n ou foto; handgeskrewe briewe (“dor manuskripte”).
b) Kleur van die geliefde se oë; haar stem; emosies.
 4. a) “dor manuskripte”
b) Die briewe is al oud en verweer/stukkend, die vismotte het dit al begin vreet.
 5. a) “ons dae”
b) Soos die datums neergeskryf is, bv. 10/01/2009.
c) 'n Tyd wat al verby is.
 6. a) Die kleur van die aarde, saffier, agaat en smarag.
b) kleur van die aarde: bruin en/of groen
saffier: blou
agaat: verskeidenheid kleure soos bruin
smarag: groen
c) Hy kan nie die kleur van die oë onthou nie; hierdie herinneringe het vir hom vaag geword; hy is onseker.
 7. a) “die lag in jou oë”
b) Hoe hy gevoel het: “verlange”
c) Die streep van die traan op haar wang.
 8. Dit wat hy “altyd wou vashou” is deur “tyd uit my hande laat gly” maar ook dit “wat ek so graag wou vergeet het,” is “vir ewig gebalsem in my”.
 9. a) Nietasbare dinge: “woorde” in versreël 5; kleur van die oë in versreël 9; “lag in jou oë” in versreël 13
b) Tasbare dinge: “vashou” in versreël 17; “uit my hande laat gly” in versreël 18; “gebalsem” in versreël 20
 10. Die volgende elemente versterk die gedig as 'n lied:
Die reëlmatige rympatroon as kruisrym (*abcb*) en reëlmatige ritme; die baie verboë adjektiewe met o.a. dieselfde aantal lettergrepe; alliterasie en assonansie in “saffier van smarag of agaat”; manlike eindrym soos “raam” en “naam” dra by tot 'n bindende klankstruktuur; die “ek-spreker” druk sy verlange/ herinneringe oor 'n geliefde uit; die digter/ lirikus laat die taal sing met woordkeuses soos “kralenoer”, “kleur van die aarde”, “tranespoor”, ens.
 11. a) Die voegwoord “want”
b) Strofes 1, 2 en 3 begin telkens met “Jou beeld”; “Jou woorde”; “Jou oë”. Die “ek” kom eers in strofe 4 by en dan fokus die slotstrofe slegs op die “ek”.
 12. Volgens die inhoud is die spreker gebroke as gevolg van sy verlange. Die gebroke rym ondersteun die idee van verlange en gebrokenheid wat die spreker ervaar.
 13. “versplinterde”, “dor”, “vir die motte bewaar”, “'n kralenoer”, “stukkende plaat”, “tranespoor”, “verlang” en “gebalsem”
 14. Die teenwoordige historiese tyd suggereer dat die spreker dit wat tot die verlede hoort, weer in die teenwoordige tyd wil stel. Hy kan egter nie die verlede (“was”) terugroep nie. Die geliefde is waarskynlik al 'n hele ruk oorlede.
-

Kabouterliefde – Ingrid Jonker

1. Die digter, Ingrid Jonker, se dogter
 2. a) Die kabouter het 'n rooi-rooi pet op en 'n geel hemp aan.
b) "gistraand", die vorige nag
c) Die hemp
d) "hart"
 3. a) metafoor
b) In sy hand gerol en toe bal gespeel.
c) "kadoemps"
 4. a) Geknipooog en toe 'n laer om hulle getrek
b) Beide verwys na dieselfde tipe vorm: rond. 'n Laer is soos die Voortrekkers van ouds gedoen het: hulle het 'n laer/kring met hul waens getrek om gevaarlike diere en aanvalle van buite uit te hou. Binne die laer was almal beskerm.
 5. a) "kalkoentjies met hul rooi mondjies"
b) Voltooi die volgende sin: In versreëls 15 en 16 word genoem dat die kalkoentjies die sprinkaan-wals gesing het. Dit is 'n voorbeeld van personifikasie. Die digter bedoel eintlik dat die *wind* deur die blomme waai.
c) "Die aandblom het sy trom-trompet/geblaas in die warrelwindkring". Vergelyk hoe die blom lyk en deur die wind gewaai word.
 6. a) aand, laat in die nag
b) "slaap"
c) Die maan se boepens verwys eintlik na *sekelmaan*.
 7. a) "het dit *self* vir my gesê"
b) Uitroep van ekstase, opgewondenheid, vreugde
c) Die kabouter met die rooi-rooi hart
het dit self vir my gesê:
– hy't die aardbol oor sy kop gegooi –
"O, dis hier waar die liefde lê!"
 8. Alles is moontlik in die wêreld van 'n kind. Die herhaling van elisie van die persoonlike voornaamwoord "hy't" (versreëls 7, 11, 19 en 23) gee al 'n aanduiding dat dit 'n kind is wat hier oorborrel van iets groots. Die herhaling-samestellings soos "rooi-rooi" (versreëls 1 en 21) en "blou-blou" (versreël 5) sluit ook aan by die wêreld van 'n kind. Die verwysing na hierdie helder, vrolike kleure is kenmerkend van kinders. In die wêreld van 'n kind word die onmoontlike wel moontlik. Die blou lug wat op die grond val, die kabouter wat met die aarde bal speel en die lug in sy hand gooi.
In 'n land van drome is daar nie grense nie. Die afwesigheid van leestekens, wat eintlik op dissipline binne 'n gedig dui, sinspeel op die opgewonde mededelings sonder ruspeuse. Enjambement (vanaf versreëls 5 tot 23) en gebroke rym versterk hierdie grensloosheid van die kinderwêreld. Kinders praat gewoonlik in kort en eenvoudige sinne met feitlik geen voegwoorde nie. Die sinne in hierdie gedig is ook kort en eenvoudig.
 9. Albei handel oor 'n liefdesverklaring.
Die kleur rooi kom in beide strofes voor.
Die "hart" word in beide strofes genoem.
Die kabouter kom ook in beide strofes voor.
In strofe 1 word na die liefdesverhouding verwys: "sy hart vir my gegee" en in die slotstrofe word die kabouter se woorde aangehaal. Hulle het dus met mekaar gepraat.
-

Kan ek jou dogtertjie wees? – Antjie Krog

1. Vrye vers. Gebrek aan leestekens, vaste rymskema. Gemaklike spreektrant as gevolg van enjambemente.
 2. a) Versreël 1: "kan ek maar ..."
b) Die ek-spreker is 'n volwasse vrou wat terugkyk na haar kinderdae (versreëls 28 en 29) op die plaas. Daar is verskeie verwysings na die plaas soos "terwyl jy lande toe ry" in versreël 13.
 3. Vlegsels (tipies van 'n jong dogtertjie); skurwe en stukkende ("rowe") bene
 4. "blindelingse oë"
 5. Onwaar. Haar pa het haar beskerm deur sy arms om haar te vou: "in jou hande toebind"; hy bring vir haar geskenke; hy dra haar uit die motor as hulle laat van die inry afkom, hy maak haar voete warm en bring vir haar water as sy snags na hom roep en bang voel.
 6. Sy draai haar voete na mekaar: "my voete na binne gedraai".
 7. Haar geliefde moet sy arms om haar vou sodat sy veilig kan voel.
 8. Hulle het vir haar skoene gelag; gooi haar pop in die lug en druk die pop se oë in.
 9. Versreël 13: "terwyl jy lande toe ry"
Versreël 14: "slap-arm hek"
Versreël 16: "soetriet in die mielielande pluk"
Versreël 17: "waatlemoentjies oopsny in die veld"
Versreël 18 tot 20: verwysings na "lammetjie"; "patrysie" en "sproesige stokstertjie"
Versreël 29: "hanskuikens"
 10. Die dogtertjie se kinderdae word met hanskuikens vergelyk. Die dae wat sy verwerp en alleen gevoel het was soos 'n hanskuiken wie se ma (hen) hom weggegooi het.
 11. a) Al die vrae word met "sal jy" ingelei.
b) Versreëls 1 (beginreël) en 30 (slotreël): Hierdie twee versreëls het, saam met die titel, 'n vraagteken wat die ander vrae tot 'n eenheid bind.
c) Die spreker verlang na beskerming en liefde. Sy voel afhanklik van haar pa.
 12. Vertrouwing: Versreëls 5 tot 11 (skaam; boelies wegjaag)
Hulp: Versreëls 12 tot 20 (alleen op die bakkie staan; help om die hek oop te maak; soetriet pluk)
Beskerming: Versreëls 22 tot 29 (kometers toedraai; voete warm maak, water bring)
 13. a) Versreëls 26 en 27
b) Suggereer groot teenoor klein. Die "klein aardbol" wat van die kas afval, suggereer die ineenstorting van die klein sekerhede en van die wêreldjie waaraan sy as kind gewoon was: 'n situasie was waarskynlik te groot vir haar as kind om te hanteer. Sy het iemand nodig om haar te help. Die enigste persoon wat haar kan help, is natuurlik haar pa.
 14. Byvoorbeeld: As liefdesvers het die meisie die begeerte om van haar geliefde dieselfde soort hulp, beskerming en vertrouwing te kry as wat sy van haar pa as kind gekry het.
-

Kinderland – S.V. Petersen

1. heimwee
 2. a) Strofes 1 tot 3 (versreëls 1 tot 9)
b) Die spreker as enkeling en eensaam tussen die massa, skare in die beknopte stad.
 3. Om bessies te gaan pluk, te gaan speel.
 4. Taaibos, skilpadbessies, peper- en renosterbossies
 5. a) Versreël 2: “kinders kaalvoet klouter”.
b) Dit beklemtoon die klouter van die kinders en bring 'n musikaliteit, speelsheid in die gedig.
 6. Beide hou semanties verband met mekaar en dui op die onwaarskynlike. Beide begin met 'n s en staan eerste in die versreëls en onder mekaar. Die twee woorde beklemtoon die spreker se verlange na sy kinderdae wat verby is.
 7. “kaalvoet”
 8. Reuk: “Geur”
 9. a) peperbos, renosterbos
b) “ooplê teen die hemelrand”
 10. Die spreker bedoel eintlik “dwaal”. “Dool” hou verband met *doolhof* wat die spreker se soeke na iets in die stad beklemtoon. Dit voel asof hy in 'n doolhof is en nie weet watter kant toe nie.
 11. Die stad self: werk en mense.
Stadskoerant: die neerdrukkende nuus van onbekendes wat moontlik in die koerante uitgebasuin word
 12. a) Na sy kinderdae op die wye, oop vlaktes van die plaas.
b) Nee. Hy voel alleen: “eenling” en “eensaam”.
 13. “eenling” en “eensaam”
 14. Strofe 1: Is daar nog kinders wat kaalvoet rante uitklim?
Strofe 2: Pluk hierdie kinders nog wilde veldvrugte soos bessies?
Strofe 3: Ruik die oop vlaktes nog heerlik met die geur van inheemse plantegroei?
-

Klein vrede – Antjie krog

1. Dit dui op 'n eenvoudige, intieme, persoonlike situasie tussen twee mense en hul lewens-omstandighede.
2. Ja; die gedig fokus hoofsaaklik op 'n man en 'n vrou; 'n egpaar.
3. a) persoonifikasie
4. Deur woordkeuse: "klein", "straatstoepie"
5. a) Die gat in die heining; iets oor die hond; oor 'n vrou met die naam Anna-jannie
b) Ontbrekende woorde:
Die presiese tydsaanduiding in die tweede strofe wys dat die man *vaste werksure* het. Dit word beklemtoon deur *voorplasing*. Daar heers 'n *gemoedelike* stemming tussen die man en vrou. Die verkleinwoord "nusies" dui op die *onbelangrikheid* van die nuus wat nie die vrede *versteur* nie. Die egpaar voer 'n *eenvoudige* bestaan.
6. a) **Fases**
Strofe 1: Ruimte – huisie
Strofes 2-4: Man by die huis; vrou se reaksie
Strofe 5 en 6: Huisgodsdien
Strofe 7 en 8: Vroegaandaktiwiteit
Strofes 9 en 10: Laataandaktiwiteit
Strofes 11 en 12: Nag: verdieping
b) **Tydsaanduiding – progressie**
Vanmiddag
5.12
Na ete
Maan kom op
Later as die luggie ...
Na-nag
7. "haar hande vou 'n stopskulp in syne" (versreël 11)
8. Ja. Die kleur van die maan en die brood stem ooreen./Die beweging van die maan hou ook verband met die brood wat rys./Dit suggereer ook die voedende volheid van hulle "klein vrede".
9. Klanknabootsing: "klap-klap"
Personifikasie: die windpomp "lek"
10. Dit verwys na God.

Joernaal:

Die vrou se sorgsaamheid en toegeneentheid teenoor die man blyk uit die feit dat sy vir hom wag tot hy by die huis kom na werk. Hy werk volgens vaste werksure en kom elke aand reguit huis toe. Hulle verhouding is gemoedelik teenoor mekaar. Sy staan gereed met 'n koppie koffie met sy aankoms. Hy op sy beurt gee haar 'n drukkie. Dan begin sy hom "nusies" te vertel. Elkeen is verantwoordelik vir sekere huishoudelike takies. Alles dui daarop dat hulle 'n eenvoudige leefwyse voer. Hulle is godsdienstig. Hulle hou huisgodsdien – hy lees uit die Bybel en sy bid hardop terwyl hy haar hande vashou. Daar hang ook 'n godsdienstige prent/muurteks (Johannes 14:27) in hulle slaapkamer.

Kontak – Theo de Jager

1. Iemand wil met iemand in aanraking kom.
'n Aanraking, verbinding
 2. a) 'n geliefde wat weg is
b) Hy mis haar baie.
c) Die geliefde is weg en die spreker wil hê sy moet terugkom.
 3. a) "(D)ie kaart was gekrap" en "die batterye (was) pap".
b) Die boodskap het "verdwyn" omdat die spreker nie gebel het nie.
 4. "baie mis"
 5. a) Hy het 'n brief geskryf.
b) Personifikasie. 'n Hart het nie hoeke nie. Die koevert het hoeke en sluit dus by die "hart se hoeke" aan. Die spreker voel hy kan sy "hart" (gevoelens) in die koevert se hoeke inpas.
c) Die brief is nooit gepos nie.
 6. a) "toe"
b) duif
c) Die duif is 'n simbool van vrede. Dit hoef nie skrif of klank te bevat nie.
d) Hy "wag", "hoop" en "bid".
 7. a) Dat die geliefde met kom kontak sal maak in reaksie op die duif wat gestuur is.
b) Die duif sal 'n takkie blare in sy bek hê.
 8. Hy sukkel om sy gevoelens mondelings (selfoon) en skriftelik (brief) oor te dra. Nou gebruik hy maar 'n skrif- en klanklose metode.
-

Kwatryne – Ina Rousseau

“Agter die skerms ...”

- Hierdie kwatryne is deels eksplisiet en deels implisiet. Wat word deur die volgende woorde geïmpliseer:
 - Agter die skerms: Dit wat agter op die verhoog plaasvind wat die gehoor nie kan sien of van weet nie.
 - lank reeds: Sy is al 'n lang tyd voorbereid en reg vir aksie.
 - aanskou: Dit dui op afstand, sy is nie deel van die toneel wat voor haar afspeel nie.
 - glans en kleur: Dit lyk aanloklik en pragtig – sy wil graag deel wees daarvan.
 - toelaat: Sy het nie die reg om self te besluit nie.
 - oplaas: Dui op afwagting, iets wat sy so graag wou gedoen het en uiteindelik het die tyd aangebreek en het dit toe gebeur.
- Dit maak die ervaring meer persoonlik en betrek die leser.
- Die woord “Regisseur” word ook met 'n hoofletter geskryf en die gebruik van die “O” in hoofletter, verhoog die gevoel van eerbied en grootsheid.
- Dit bestaan uit vier reëls, met die rymskema *aaba* en die inhoud bestaan uit twee hoofstrome. Die eerste deel maak 'n waarneming en skets 'n beeld (Agter die skerms ... kleur) terwyl die tweede hoofstroom 'n wending bring, wat uitgroei tot die besef dat die mens nie altyd weet wanneer die tyd reg is om 'n verskil te maak nie, of dat die mens nie altyd in beheer van sy lewe is nie. Die derde reël (b-rymwoord) beweeg deur middel van enjambement in die laaste versreël oor. Die gedig het verder 'n definitiewe ritmiese klank.

“As daar applous was ...”

- Eksplisiet: wanneer die speelvak van die verhoogstuk ten einde loop. Implisiet: wanneer ons aan die einde van ons lewe kom/wanneer die aarde tot sy einde kom/wanneer die dag van afrekening kom.
- Dit dui respek aan en ons kan aanvaar dat dit na God verwys.
- Word die mens in die hiernamaals beloon vir dit wat hy op aarde gedoen het – selfs vir klein opofferings soos ekstra geduld en ekstra moeite doen?
- Digtheid verwys na die feit dat baie met min woorde gesê word. Die metafoer van die verhoog en die toneelwêreld wat gebruik word, is bekend aan meeste lesers en aangesien dit die lewe self is wat op die verhoog uitgebeeld word, is die metafoer baie geslaag. Met min woorde, word baie gesuggereer en met elke kwatryn word 'n spesifieke stelling/vraag aangespreek wat die leser tot denke stem. Omdat die kwatryne 'n eksplisiete en 'n implisiete betekenis het, kan dit as dig beskryf word.

“In hierdie klug ...”

- 'n Klug is 'n verspotte, oordrewe snaakse toneelstuk. Met hierdie woorde kan sy suggereer dat die lewe soms sonder enige sin of doel voorkom. Sy kan selfs bedoel dat die mensdom die lewe glad te ernstig opneem.
- Die woord “maar” dui die wending aan omdat die teenstellende realiteit, naamlik dat die mens op sy eie is, hiermee ingelui en ook beklemtoon word.
- In die toneelwêreld word die akteur wat sy woorde vergeet deur die souffleur gehelp. In die werklike lewe moet die mens sy probleme self oplos en is dit elke man vir homself – niemand gaan in die agtergrond staan en vir jou raad gee en “voorsê” soos 'n souffleur nie. Die verwysing na die akteur se “reëls” kan ook 'n dubbelbetekenis hê: dit kan ook verwys na die reëls van die lewe.
- Ter wille van die rympatroon van die kwatryn. Deur die skuif van “soms” word die woord “akteur” in die rymposisie geplaas.

“Ofskoon die saal ...”

- Wanneer die *toneelstuk moet begin*, gaan die saal se ligte af sodat die lig op die verhoog die fokuspunt kan vorm. Dit kan ook beteken wanneer *jou lewensloop/jou stukkie toneelspel hier op aarde begin*.
 - “menigeen” (kan op enige persoon betrekking hê) en “nog steeds” (maak dit tydloos)
 - Die woord “klug” dui aan dat hier ook van die lewe gepraat word.
 - Deur die dubbelpunt, die hoofletter en die gebruik van die vraagvorm (vraagteken).
 - Lang vraag: Bespreek die kwatryne in 'n opstel van ongeveer 250 woorde:
 - Die metafoer wat hulle bind*: In al vier word die teaterwêreld as metafoer gebruik.
 - Die temas*: Besin oor die lewe en die dood. *Kwatryn 10*: God besluit oor die mens se lewe. *Kwatryn 11*: Word die mens beloon vir dit wat hy op aarde gedoen het? *Kwatryn 12*: Die mens is somtyds op homself aangewys. *Kwatryn 13*: Is die mens so belangrik as wat hy dink?
 - Inhoud: Kwatryn 12 en 13 verwys albei na die lewe as 'n klug en kwatryn 10 en 11 spreek albei God aan. By kwatryn 10 en 11 kry die leser die besef van die mens se afhanklikheid van God, terwyl kwatryn 12 en 13 op die mens alleen toegespits is en 'n amper siniese kyk op die lewe het.
-

“last grave at dimbaza” – Fanie Olivier

1. Die eerste versreël word in die voorlaaste versreël herhaal. Deur dit in die slot te gebruik in die kennisgewing, wat haar doods aankondiging inlui, is daar 'n ironiese terugverwysing na die begin, waar dieselfde woorde 'n vreugde aankondiging was. Nou is dit 'n doods aankondiging.
 2. Dit is die naam van 'n BBC-program wat oor die negatiewe aspekte van apartheid gehandel het.
 3. a) Versreëls 2 en 17: Dit gebruik dieselfde woorde as die lied wat oor die geboorte van die Christuskind handel. Daardeer word 'n verband getrek tussen die twee kinders wat albei in eenvoud en armoede gebore is en albei onskuldig gesterf het.
b) Versreël 3: Dit verwys na die lied met die woorde: “al die kindergesiggies soos *die sterre se liggies*” wat verwys na Christus wat met sy wederkoms die onskuldige kindertjies kom haal.
 4. Versreël 3 is positief met sy verwysing na die sterre en die lig wat die sterre uitstraal. Versreël 4 beklemtoon die armoede van die gesin: “en **koerante kaal klip**”.
 5. Die harde k-klank beklemtoon die armoede en ongenaakbare atmosfeer waarin hierdie mense leef.
 6. “oplaas” (versreël 7)
 7. Dit getuig van groot blydschap van die moeder.
 8. Sy het 'n dogter gebaar wat eendag gaan trou en dan sal haar man beeste vir lobola ontvang.
 9. Die laaste strofe
 10. Deur die dubbelpunt in versreël 33, en deur die aankondiging in 'n koepletvorm alleen te plaas; deur die strofe in aanhalingstekens te plaas; deur die aankondiging in twee reëls te verdeel, waarvan die eerste (versreël 34) 'n ironiese herhaling van versreël 1 is, en die tweede slegs die twee woorde bevat: “she died”.
 11. Al die “positiewe dinge” in die gedig het in die nag plaasgevind en die negatiewe aankondiging van die kind se dood, het op 'n sonskynmiddag daar aangekom. Dit beklemtoon die ironie.
 12. Die suggestie in die titel dat dit hier om die dood gaan; die herhaling van versreëls 1 en 34, versreëls 2 en 17, asook die herhaling van frases in versreëls 15 en 16. Dan is daar ook herhaling van gedagtes, beelde, en klanke. Die naam “beauty douglas” word vyf keer herhaal.
 13. Opstel:
Die agtergrond van die gebeure: Die gedig se titel verwys na 'n dokumentêre TV-program wat in 1974 deur die BBC gemaak is. Dit handel oor apartheid en die verskuiwing van swart mense na gebiede wat die NP-regering destyds “die tuislande” genoem het. Dit was landelike gebiede ver van die ekonomies ontwikkelde stedelike gebiede en Dimbaza is 'n plek naby Queenstown in die Oos-Kaap waarheen 'n hele gemeenskap verskuif is. Daar was min basiese geriewe en by gebrek aan mediese dienste het talle kinders doodgegaan. Een van hulle was 'n dogtertjie genaamd Beauty Douglas, oor wie hierdie gedig handel.
Die rol van kontras in die gedig: Die toon van die gedig wipplank tussen lig en swarmoedig, tussen die vreugde oor die geboorte van 'n kind en die skokaankondiging oor die dood van dieselfde kind in die slotstrofe. Hoewel haar dood eers aan die einde ter sprake kom, is daar vanaf die begin te midde van die vreugde, telkens 'n ironiese verwysing na die negatiewe. Dit begin by die titel.
 - Reeds in die naam van die dogtertjie lê daar 'n sterk ironie: “Beauty” – daar is geen mooiheid omtrent die tragiese verhaal van hierdie dogtertjie nie.
 - In strofe 1 word kontras aangetref tussen die koue gedagte van 'n wintersnag en die positiewe gedagte van die sterre se liggies. Die intertekstuele verbande met die Christuskind (versreël 2) en die kindertjies wat reguit hemel toe gaan (reël 3) is ook 'n negatiewe vooruitwysing.
 - In strofe 2 is die kontras tussen die *goue* sterre en hulle armoede opvallend en in strofe 3 staan die kontras tussen die vreugde van die pa en sy harde onsimpatieke omstandighede sterk uit.
 - Die ironiese kontras tussen lig en donker is dwarsdeur die gedig opvallend. Beauty is in 'n “wintersnag” gebore, haar pa skryf sy vreugdebrief in 'n “laatnagbrief” en “saans” het hy aan haar gedink ... maar dit is op 'n “sonskynmiddag” (die tyd wat met positiewe gedagtes verbind word) dat die tragiese nuus hom gevind het.
-

- Die hele voorlaaste strofe het 'n ligte, positiewe toon, met woorde soos “streef”, “gedroom”, “meisiekind”, “sonskynmiddag” en “teruggevind”. Hierdie skynpositiewe toon beklemtoon dan die gestroopte skokaankondiging in die laaste strofe.

Die strofepbou: Die verhaal ontvou soos die strofes vorder: eers die geboorte, dan die brief van die moeder, die reaksie van die vader, sy brief wat hy gepos het, sy brief van sy vrou met die nuus en laastens die nuus van Beauty se dood.

Die slotstrofe: Die tipografie van die slotstrofe is fyn beplan: versreël 34 vorm 'n ironiese herhaling van die vreugdevolle aankondiging in versreël 1, terwyl die laaste twee woorde deur hulle alleenplasing die skokaankondiging beklemtoon.

Legende van die watersoekers – George Weideman

1. Die resultate van die eerste drie watersoekers is gemeenskaplik in dié opsig dat hulle al drie net *voorspel* waar die water is maar dit nie bewys het nie.
 2. Die boer (wat gaan bid het) het hulle verkeerd bewys.
 3. Hy het sy beentjies meer as een maal gegooi, want die woord "*totdat*" sê vir ons daar was meer as een probeerslag.
 4. Ons kan die afleiding maak uit die wetenskaplike apparate wat genoem word: "verkyker", "kompas", "swaar apparaat".
 5. Die frase "met ... baie gepraat" suggereer vir ons dat hy die boer om die bos lei.
 6. Die boer het gebid, toe besef hy daar is water waar hy kniel.
 7. Die frases wat handeling en tydsverloop aandui soos "en toe", "het hy gekom" (strofe 3), "Toe die boorman" (strofe 4) asook "En eendag" (strofe 5) dui aan dat 'n storie vertel word.
 8. Leerders sal individuele antwoorde verstrek wat moontlik wiggelaars (wat 'n mikstok gebruik), sangomas en geoloë sal insluit. Die *tradisionele* instrumente is die dolosse en die mikstok of wiggelstok; die *moderne* instrumente is die verkyker, kompas en swaar apparaat van die geoloog.
 9. a) Die eerste frase sê dat die dolosse op so 'n manier lê dat dit vir die dolosgooier 'n "boodskap" gee.
b) Die tweede aanhaling sê dat die wiggelstok nie wou afbuig grond toe om sý "boodskap" oor te dra nie.
 10. a) Die geoloog slaan 'n pen in op die plek waar hy meen daar water is.
b) Uit sy optrede kan ons aflei dat hy baie seker van sy saak is.
 11. As jy "slu" is, dan is jy geslepe en skelm. Die geoloog is "slu" omdat hy geld vra vir sy dienste, maar nie met sekerheid kan sê of daar water is nie. Hy knipoog waarskynlik vir sy helper(s).
 12. Die frase sê vir ons dat die geoloog drie keer verkeerd was en dat hy nie baie betroubaar is as waterwyser nie.
 13. Alliterasie in strofe 4: "die **b**os en **b**een ver**b**leek"; ter wille van uitheffing en klankrykheid
 14. Die laaste strofe *impliseer* dat die boer diep teleurgestel was met die watersoekers se valse raad en dat hy toe in die veld gaan bid het om hulp van God te vra.
-

Life vannie jobless – Magmoed Martin

1. a) Die lewe van 'n werklose persoon.
b) Deur herhaling van die titel in strofes 3 en 6. In elke strofe word daar verwys na die "jobless" persoon se lewe.
 2. "agony"
 3. Hy het aansoekvorms ingevul; hy het briewe geskryf (moontlik om te pleit vir werk); hy het telefoonoproepe gemaak en van plek tot plek geloop op soek na werk.
 4. Kos vir die gesin; warm beddens om in te slaap, geld vir elektrisiteit.
 5. Die baba moet water drink omdat daar nie geld vir melk is nie.
 6. Die briewe van die prokureur hoop op – waarskynlik as gevolg van opgehoopte skuld.
 7. Hulle verloor hulle respek vir hom as hoof van die gesin.
 8. Ouers misbruik alkohol, dwelms word algemeen gebruik en mense steel. Die morele standarde verval.
 9. Die man wat sy werk verloor het.
 10. Die pa, die werklose man. Hy is deurentyd aan die woord./Hy is die spreker in die gedig.
 11. Werkloosheid en die uitwerking daarvan op 'n gemeenskap.
 12. Kaapse Afrikaans
 13. a) Die ma moet die baba se melk met water vervang. Dit is heel waarskynlik sy wat skel oor daar nie geld is nie.
b) Die pa is opstandig – hy bly vra of die leser weet waarvan hy praat. Hy is heel waarskynlik moedeloos omdat sy aansoekvorms telkens niks oplewer nie, telefoonoproepe is vergeefs, hy loop sy skoene stukkend en word telkens weggewys. Hy ervaar pyn omdat hy vir die kinders moet sê dat daar nie geld of ander noodsaaklikhede is nie. Hy ervaar moontlik ook vrees vir die toekoms – die prokureursbriewe word meer – dalk van skuldinvorderaars. Hy is depressief en voel verwerp, vervreemd van sy gesin en verneder. Hy het hom oorgegee aan drank, moontlik betrokke geraak by dwelms en diefstal.
c) Die kinders verloor hul respek vir die pa.
d) Die gesin voer 'n gebrekkige bestaan – nie beddens om op te slaap nie, nie komberse nie, nie genoeg kos nie, water i.p.v. melk in die bababottel, 'n geskel in die huis.
 14. Hy kan nie vir hulle fisiese behoeftes sorg nie en begin drink. Heel moontlik gebruik hy ook dwelms en maak hom skuldig aan diefstal.
 15. Hy voel deur God verlate.
 16. "gel'gatte" – geldgatte
 17. "En weet jy hoe dit voel ..."
 18. ... eenheid.
-

lofsang – Antjie Krog

1. Sy nooi hulle uit om te kom kyk na die seun wat gebore is, om aan hom lof te kom betuig en aan hom geskenke te bring.
 2. Herhaling van klanke (alliterasie soos “versamel in die vlaktes”, versreël 4); herhaling van woorde (“’n seun”, versreëls 14-15); herhaling van frases (“kom herwaarts geliefdes”). Dan is daar ook die volgehoue Bybelse metafoer en die kosmiese beelde.
 3. “vlugtig” (versreël 2); “snel” (versreël 10); “trek op” (versreël 5); “vertoef nie” (versreël 8); “huppel” (versreël 15); “tol” (versreël 18)
 4. Bethlehem in die Vrystaat, maar ook Bethlehem in Israel waar die Christuskind gebore is.
 5. “kom herwaarts geliefdes” – woorde uit die Kerslied; “Bethlehem” (versreël 7) – die plek waar Christus gebore is; “brood of wyn” (versreël 9) – simbole gedurende nagmaal gebruik; “want ’n kind is vannag gebore” (versreël 13) – gedeelte uit die Bybel; “vroliek en seëvierend” (versreël 21) – woorde uit die Kerslied; “psalmsing” (versreël 22); “goud en wierook en mirre” (versreël 23) – geskenke wat die wyse manne vir die Christuskind gebring het; “gekruisig” (versreël 26) – Christus se kruisiging.
 6. Sy verwys na die “Koue Bokkeveld” en die “Witteberge” wat koue suggereer, teenoor die “son” wat die seun in sy agtersakkie sal dra en waar die geliefdes sal kniel waar daar son is.
 7. Versreël 22 – “psalmsing” en versreël 25 – “ gevange”
 - a) Die woorde word hierdeur beklemtoon; “psalmsing” vat die lofbetuiging dwarsdeur die gedig saam in een begrip. Die woord “gevange” bring stilstand ná die vreugdevolle beweging van die vorige gedeeltes. Daarmee word die *kontras* tussen die twee alleenstaande woorde uitgehef.
 - b) *Psalmsing* gaan oor vreugde en lofuiting en “gevange” suggereer hartseer en droefheid. Die woord *gevange* bring ’n somberheid in die vreugdevolle atmosfeer. Dit is die twee pole in die lewe. Dieselfde Here wat deur die mens op aarde geloof en geprys is, is deur hulle gekruisig en gevange geneem. Die jong seun wat pas gebore is, gaan ook dieselfde beleef – vreugde en ook intense hartseer.
 8. Op menslike vlak dui “gevange” op die mens wat gevangene van sy lot op aarde is – sy deel van droefheid moet hy deurgaen. Dit kan ook dui op die son wat in die kind vasgevang is, maar op religieuse vlak kan dit ook dui op Christus se gevangeneeming.
 9. Eerstens verwys dit na die kosmiese betekenis van ’n hemelliggaam en tweedens na die maanhare van ’n perd.
 10. Die laaste ses reëls van strofe 1 wil vir ons sê dat hierdie kind tot geweldige dinge in staat is en die logies-onmoontlike sal bereik.
 11. ’n Kaap is ’n gebergte of ’n hoë landpunt wat in die see uitloop. Dink aan Kaappunt (Kaap die Goeie Hoop). “Kape met windrigtings” stel ’n landkaart voor – met ander woorde die kind gaan ’n invloed op die wêreld hê.
 12. Die son simboliseer altyd die bron van alle lewe.
 13. Die beweging verloop vanaf versreëls 1 tot 9, wat ’n koms oor die berge aanmoedig, ’n vinnige tolbeweging deur die hemele (versreëls 10 tot 19) en kom tot stilstand (kniel) weer op die berge soos aan die begin (versreëls 20 tot 27).
 14. Die dringendheid word versterk deur die volgende:
 - Die uitnodiging in die eerste versreël.
 - Die vinnige en haastige tempo van die gedig; die baie herhaling van klanke, woorde, frases; die afwesigheid van leestekens.
 - Sy gebruik woorde wat spoed en haas suggereer: werkwoorde: “kom”, “versamel”, “trek”, “vertoef nie”, “snel”, ’n perd wat jaag dat die salpeter op hom uitslaan. Dan maak sy van voorsetsels gebruik wat ook beweging suggereer: “met”, “oor”, “op”, “uit”, “deur”.
 - Sy noem ’n lys plekname op in ’n reeks vinnige opdragte sonder veel verduideliking tussenin: “bolandse berge ... valleie ... vlaktes ... Hantamgebergtes ... Koue Bokkeveld ... Witteberge ... Bethlehem”.
 - Die gebruik van die uitroep “o” (versreël 20) verleen ’n dringendheid aan die vreugdevolle oproep.
 15. Hierdie antwoord moet versigtig hanteer word. Daar is nie sprake van laster in enige van die twee vlakke nie, omdat albei oor ’n wonder gaan – die wonder van geboorte en die wonder van ’n Goddelike geskenk.
-

Man met flits – D.J. Opperman

1. Die ritme van hierdie gedig is baie opvallend:
 - a) Daar is sterk opeengehoopte heffings, baie eksplosiewe klanke en hoofsaaklik eenlettergrepige woorde, sodat elke woord beklemtoon word.
 - b) Die komma na die woord “skrik”, bring die leser amper met skrik tot stilstand. Dan volg die woord “staan”, gevolg deur nog 'n komma. Dit is amper of die woord *staan* in isolasie geplaas word en die leser dwing om sy tempo af te bring.
2. Koeplet – 'n strofe wat uit twee reëls bestaan; paarrym (*aa*). Wanneer twee opeenvolgende versreëls eindig met rymwoorde: *kol/stol*; *klip/skrik*.
3. “*stol*”
4. Die enjambement gee eenheid aan die beweging van die “bok” en versterk dus die gevoel van 'n versnelde tempo.
5. Die lig van die man se flits verander. In die eerste betekenislaag is dit eers die klein wit definitiewe kol van 'n sterk flits, dan is dit slegs 'n klein wit skynseltjie en dan is dit duisternis van oral af. In die tweede betekenislaag is die spreker se soeke na insig ook aan die afneem, waarskynlik soos die probleme waarmee hy worstel toeneem, totdat die duisternis of die chaotiese toestand weer die oorhand kry. Die “klein wit kol” wat darem eers 'n kol was, het nou verflou tot slegs 'n skynsel: “klein wit skyn” en dit het verander tot uiteindelijke duisternis: “duister ... alkant”.
6. Die feit dat die titel sonder 'n lidwoord staan, maak dit universeel. Wanneer hy in die laaste twee strofes van “my” en “ek” praat, is dit asof die leser dit nie net op die mensdom van toepassing maak nie, maar ook op homself – dit voltooi die universele gedagte dat dit oor die individu se stryd gaan.
7. Dit dui die sikliese gang van die gebeure aan. Elke sin dui 'n fase aan. In die eerste fase is hy op soek na insig, kry dit maar dit is nie blywend nie. In die tweede fase soek hy weer na insig, kry dit, maar sy insig is beperk. In die derde fase bereik hy 'n stadium dat daar glad geen insig is nie en die duisternis hom verswelg.
8. “Aan 'n takkie hang/twee ogies ...”. Dit is uiters geslaag omdat dit beklemtoon dat die wandelaar nie die hele diertjie sien nie, trouens hy weet nie eens watse dier dit is nie – dit dui op die denker se beperkte begrip van die situasie.
9. in x uit; wit x duister; stol x glip; klein x alkant; staan x weghol
10. Dat dit 'n baie moeilike situasie is. “Oor waters wat glip”: Die klippe is glippery en glad en die water is sterk. “soek ek klip na klip”: Suggereer dat hy baie stadig beweeg, dat hy waarskynlik voel-voel en soek-soek in die donker moet rondtas. Kortom, hy peins en wonder ure lank oor en oor, maar word verswelg deur die negatiewe gedagtes.
11. Die volgende betekenis van die woord *duister* (*HAT*) kan almal in die konteks van hierdie gedig van toepassing wees: verborge (insigte); onseker; moeilik begrypbaar; onduidelik; vaag; somber; onheilspellend; onbekend; onsekerheid; ongeligheid.
12. “vinnig weghol/uit die klein wit kol”; “uit die klein wit skyn/van my flits verdwyn”; “maar 'n duister land/bedreig my alkant”
13. Strofe 2: “bruin en skerp 'n klip”. Hier word die klip in besonderhede raakgesien – twee sintuie word gebruik, naamlik sig en tas: “soek ek klip na klip/maar 'n duister land ...”. In strofes 6 en 7 word gesuggereer dat daar geen lig is om die klippe te sien nie en hy soek tevergeefs; vanweë die duisternis, kry hy nie wat hy soek nie.
14. Sikliese gang in die gedig:
 - a) 'n Siklus is 'n kringloop of tydperk waar 'n reeks gebeure na verloop hulleself weer herhaal. So volg die seisoene byvoorbeeld 'n siklus.
 - b) Siklusse in die gedig (en motiverings):
 - Die drie sinne in die gedig verteenwoordig elkeen 'n siklus. Die spreker se soeke na insig word deur die beeld van die man met sy flits gebeeld: Hy beweeg uit die donker na die lig en begin met “In die klein wit kol/van my wete stol ...” wat daarop dui dat hy tog wel tot sekere insigte gekom het, maar dat dit nie blywend was nie: “staan, vinnig weghol/uit die klein wit kol.” Dan is hy weer in die donker.
 - Hierdie siklus word herhaal in versreël 7 met “Aan 'n takkie hang/twee ogies wat bang ...”, maar hierdie insig is beperk, omdat dit onmiddellik weer verdwyn “uit die klein wit skyn/van my flits verdwyn”.
 - In versreël 11 word die siklus vir die derde keer begin: “Oor waters wat glip/soek ek ...” en voltooi met geen insig nie; intendeel, hy word oorval deur die duisternis: “maar 'n duister land/bedreig my alkant.” Die woord “maar” dui aan dat sy soeke in hierdie laaste geval negatief is.
 - Hierdie siklusse word deur middel van kontraste versterk: *wit* teenoor *duister*, *stol* teenoor *verdwyn*. Trouens, die hele gedig vorm 'n siklus op sy eie, omdat hy in die donker begin en uiteindelik weer in die donker eindig. Die sikliese soeke toon progressie vanaf fase een tot drie: eers is die denke gerig op die meer onmiddellike problematiek, daarna word dit meer abstrak en ten slotte gevaarlik. Dis of die lig sy effektiwiteit en die jagter daarmee sy selfvertroue verloor.
 - c) Eie siening.
15. Opperman en die laaggedig:

- a) 'n Laaggedig bestaan uit verskillende betekenislae of –strata. Die eerste laag is gewoonlik die konkrete beeld, maar hierdie konkrete beeld kan terselfdertyd abstrak toegepas word – dit is dan die tweede laag.
- b) Drie verskillende tonele word gegee. In die eerste betekenislaag word die beeld van 'n wandelaar of jagter met 'n flits geskets wat in die donker rondloop op soek na iets. Die tweede betekenislaag is 'n beeld van 'n geestelike aktiwiteit (“in die klein wit kol/van my wete”). Die menslike gees, sy rede, intellek of bewuste, is maar 'n klein kolletjie lig te midde van die dreigende nag van die onbekende. Slegs vir 'n oomblik kan ons die “klip” (sekerheid of vastigheid) sien voor dit weer ontglip. Ook die skeppende gees van die digter skyn op die “water van die chaos” om hom en laat vir 'n oomblik iets kristalliseer: hy is 'n “man met flits” wat voortdurend besig is om verder te beweeg in die onbekende in om nuwe terreine te ontgin en vir die leser oop te sluit.
-

Marilyn Monroe: foto in rou – Joan Hambidge

1. Sy maak gebruik van 'n eerste persoonverteller en spreek Marilyn Monroe aan as “jy” en “jou”.
 2. “wou”
 3. Dit is die gewilde beeld van Marilyn Monroe as seksgodin wat mense in die verlede, maar ook mense in die toekoms sal laat watertand en laat wegkyk, omdat sy gevoelens wakker maak wat 'n mens verleë laat voel.
 4. Alleenplasing van die woord “sien”, en die woord “skok” is in die bevoorregte posisie, die laaste woord in die versreël, geskryf.
 5. Om haar verbasing met haar ontdekking te beklemtoon.
 6. Marilyn Monroe het gewoonlik baie meer lyf op haar foto's gewys; intendeel, dit was een van haar groot aantrekkingskragte, haar sensuele liggaam.
 7. Eie siening. Dalk ontsteltenis, verslaetheid, teneergedruktheid
 8. Hierdie einste oë is nou toe, somer *bot* (klem) toe.
 9. “ja” – Dit beklemtoon die ironiese verwysing na haar onskuld.
“begin” – Dit is woordspeling, omdat dit kan verwys na die hare wat net effens *begin* uitgroei (letterlik), maar dat dit dalk die *begin* van haar agteruitgang was (figuurlik).
 10. “hiervolgens” kan dalk na haar uiterlike voorkoms verwys. Sy moes waarskynlik besef het dat sy breekpunt nader/besef dat mense haar eenkant toe gaan skuif en haar gaan verwerp.
 11. Hambidge maak die hele proses daardeur een begrip, een emosie.
 12. Haar droom was ewige rus, maar dit het nie gerealiseer nie.
 13. Bespreek die onderwerp van die Westerse ikoon, maar konsentreer op Marilyn Monroe deur na die volgende te verwys:
 - a) Die Westerse ikoon: Glansfigure wat tydens hul leeftyd sterstatus verwerf en vroeg sterf, word tot ikone verhef. So bly hulle dan voortlewe na hul dood in die openbare bewussyn – selfs vir mense wat lank na die ikone se dood gebore is. Hulle verteenwoordig vir hulle aanhangers die ewige jeug en besweer so die mensdom se vrees om oud te word.
 - b) Eienskappe van Marilyn Monroe wat van haar 'n ikoon gemaak het: sy was 'n seksgodin, wat mooi, blond en pragtig gebou was en altyd gelag het. Almal het haar bewonder en alle mans het haar begeer, ens.
 - c) Die beeld wat die publiek (haar tydgenote asook die mens van die 21ste eeu) van haar het: die begeerlike vrou wat altyd mooi sal bly, omdat niemand haar sien oud en lelik word het nie!
 - d) Die beeld wat Joan Hambidge van Marilyn Monroe geskets het: 'n eensame figuur wat lewensmoeg was en deur almal gebruik is tot so 'n mate dat sy haar eie lewe geneem het. Maar die ironie en hartseer van die saak is dat hierdie proses van uitbuiting nou, dekades na haar dood, met mening voortgesit word.
 - e) Eie mening
 14. Opstel – 200 woorde:
 - Eienskappe van vrye vers: 'n verssoort sonder die tradisionele formele elemente soos 'n vaste rympatroon, ritme, versreëllengtes, strofobou, ensovoorts. In die plek daarvan word ander herhalings-elemente gebruik.
 - Bindingsmiddele van toepassing in hierdie gedig:
 - *Vertelperspektief*: die gebruik van die eerste persoonvertelling word dwarsdeur gehandhaaf en in die eerste vyf strofes word na die self in elke eerste versreël verwys. In strofe 6 word dit in die tweede reël genoem, daarna versluier.
 - *Stylmiddele* soos alleenplasing van woorde as versreël om klem te plaas. Herhaling van woorde, beelde, suggesties, ironiese terugverwysing, ironiese vooruitwysing, teenstellings veral tussen wit en swart wat simboliese waarde kry.
 - Die *titel* as 'n bindingselement: in die slot kry die titel 'n ironiese dubbelbetekenis en word die gedig tot 'n geheel saamgebind.
 - Die geslaagdheid van die gedig: eie mening.
-

Melkkantien – Elisabeth Eybers

1. Hier is dit 'n koffiekroeg – niealkoholiese drankies en ligte etes word by 'n koffiekroeg bedien.
 2. “alles glim”
 3. Dit suggereer die vrou se onsekerheid, senuweeagtigheid en minderwaardigheidsgevoel.
 4. Hy merk op dat alles baie skoon is maar dat die ou kelnerin verwaarloos en slordig lyk in die omgewing. Hy merk haar rooi kneukels en verrimpelde gesig op. Haar hele voorkoms kontrasteer met die van die jonger kelnerinne wat alhoewel “opgetooi” is, tog hard en gevoelloos voorkom.
 5. “saamgeskroef”
 6. Dit beklemtoon haar onvanpastheid in haar omgewing.
 7. Die res van die kelnerinne is jonk, mooi opgetooi, maar hul gesigte is hard en uitdrukkingloos. Hierdie kelnerin is oud, sy lyk power en alleen, verslons, onnet/verwaarloos en afgesloof van werk, maar nogtans vriendelik en tegemoetkomend/medemenslik wanneer die spreker haar 'n vraag vra.
 8. In versreël 9 volg 'n verduideliking van dit wat die ek-spreker vra; in versreël 13 volg die direkte woorde van die powere, dog vriendelike ou kelnerin.
 9. Dis oorvol geskink – hy/sy wil nie mors nie; hy/sy voel ongemaklik in haar geselskap.
 10. *abab cdcd efg gef*; kruisrym in die oktaaf; gebroke rym in die sekstet
 11. “kennis”
 12. Die bedremmelde ou vrou is oorstelp van vriendelikheid nieteenstaande haar ellendige bestaan en nood.
 13. Uiterlike bou: Soos die Italiaanse sonnet is die gedig in twee dele – 'n oktaaf en 'n sekstet. In die oktaaf is die beeld; dan volg die wending in die sekstet waarop die toepassing/verdieping volg. Innerlike bou: In die oktaaf is die beeld van die afgetakelde ouer kelnerin die fokus; in die sekstet volg die verdieping – agter die uiterlike verwaarlosing is ook die vrou se innerlike afstomping.
 14. Interpunksie:
Kommas – vertraag die tempo; ondersteun die stemming in die gedig
Vraagtekens – retoriese vrae
Dubbelpunte – verwys na antwoord by vraag 8.
-

My siel, Pa – Marie van Rensburg

1. Hy neem ekstra vakke op skool.
Hy presteer akademies baie goed.
Hy behaal eerste plekke in atletiek.
Hy speel al twee jaar rugby vir die S.A.-skolespan.
Hy speel vir die Cravenweek.
 2. a) Speel al twee jaar S.A.-skolespan en Cravenweek.
b) Behaal eerste plekke.
c) Moontlik 'n redenaar – “rostrum”
 3. Hy vra sy pa hoeveel meer eerste plekke en rekords hy moet behaal voor sy pa tevrede sal wees.
 4. Om sy desperaatheid te beklemtoon – hy wil iets van sy eie identiteit behou.
 5. In sy pa se oë is hy 'n “turksvy-kind” – sy pa sien hom moontlik as 'n probleemkind, die een wat nie wil doen wat hy verwag nie. Die seun kan homself ook moontlik sien as die *turksvy-kind* – dit is vir hom 'n probleem om aan sy pa se verwagtinge te voldoen.
 6. Hy het sy pa se Cravenweek geëwenaar – hy speel dus al dieselfde aantal jare vir dié span as wat sy pa gedoen het.
 7. As gevolg van sy pa se verwagtinge is die seun feitlik 'n replika van sy pa. Hy doen alles wat sy pa gedoen het. Dit is egter nie 'n vreugde vir die seun nie – dit vou om hom soos 'n “donker kleed”.
Donker kleed het hier 'n negatiewe verwysing.
Dit is ook ironies dat sy pa, alhoewel hy net so goed soos hy presteer, nie tevrede met sy seun se prestasies is nie. Dit impliseer dus dat sy pa ook nooit tevrede met sy eie prestasies was nie.
 8. a) Waar. Die pa is nooit tevrede met dit wat die seun bereik nie.
b) Onwaar. Hy neem ekstra vakke en presteer goed, daarom kan hy vra of sy pa verwag dat hy die dux-leerling moet wees.
c) Waar. Hy behaal baie eerste plekke en stel nuwe rekords op.
d) Waar. Cravenweek en S.A.-skolespan het te doen met rugby, so ook lynstane.
e) Onwaar. Die seun het sy pa se Cravenweek geëwenaar – die pa het dus ook goed rugby gespeel.
 9. Bitter. Hy het nie 'n eie identiteit nie. Hy doen alles wat sy pa gedoen het. Sy pa stel die voorbeeld en hy volg net.
 10. a) Dit is vir die seun 'n saak van lewe en dood. Dit is 'n bedreiging wat oor sy kop hang.
b) Hoeveel keer moet hy nog optree as redenaar, of hoeveel keer moet hy nog eerste plekke behaal?
c) Dit is nie lekker of aangenaam vir die seun nie.
d) Die seun vra slegs 'n klein stukkie van sy siel terug. Dit impliseer dat hy nie sy pa se eise as totaal onredelik beskou nie. Hy is tog bereid om te doen wat sy pa van hom verwag.
 11. 'n Seun. Hy spreek sy pa aan. Hy vertel van sy rugbyprestasies.
 12. Die volgende inligting word verwag:
 - ongelukkig teenoor Pa
 - prestasies/ewebeeld van pa – dieselfde prestasies
 - nooit tevrede nie/beskou hom as 'n turksvy-kind
 - baie prestasies
 - motivering
 13. Leerders se antwoorde.
-

'n klein beriggie – Vincent Oliphant

1. Hy het sy werk verloor.
 2. Hy het meer as een motor en 'n huis besit.
 3. Mense/enigeen wat gehoor het dat hy sy eiendom verloor het.
 4. a) Die skuldeisers.
b) "kom vat hulle sy motors, meubels (en) huis"
 5. "ook sy laaste bietjie hoop" het hulle van hom geëis.
 6. Hy het heel moontlik werk gesoek.
 7. "hy wéét mos wat hy in hom het" – Hy het baklei teen negatiewe gedagtes en depressie.
 8. Hy het 'n ander man saam met sy vrou/meisie/geliefde in die bed gevang.
 9. Dit bind die versreëls en ook die strofes.
 10. Daar is meer as een storie wat vertel kon word. Hierdie is maar net een daarvan.
 11. Dat die man dood aangetref is en dat daar geen misdad vermoed word nie.
 12. In die koerant is dit 'n klein beriggie; dit is nie as vreeslik belangrik beskou nie.
 13. Al die moontlikhede kan reg wees.
-

'n tipe epistemologie van water – Breyten Breytenbach

1. a) Epistemologie
b) 'n Filosofiese leer oor die ontstaan, aard en grense van menslike kennis – hier die kennis van water.
 2. a) "suf" beteken in konteks van die gedig "nie helder nie"; "gietende" beteken vinnig en aanhoudende reën wat val.
b) baie; "gietende"
c) somber suf
 3. a) die wind het baie sterk en met rukbewegings gewaai
b) Ellips (beletseltekens)
c) Ja – alles is "gebuig" as gevolg van die sterk wind.
d) "skeef" en "gebuig"
 4. a) Die wolke (hemel)
b) Die weerligstrale het soos skerp sonstrale geflits.
 5. a) Dit lyk asof die wolke verander na stroke as die weerligstrale flits.
b) fladdering – onreëlmatige beweging van die wolke
 6. die baie reën/die vloed van reën
 7. "geslaan"/"oopgeklou"/"ontbloot"
 8. boonste gedeelte/top
 9. a) boonste gedeelte/top
b) verskillende diere (soos groot- en kleinwild, reptiele)
 10. a) Komma
b) Dit beklemtoon die aaneenlopendheid van die versreël./Dit ondersteun die idee van "saamgewriemel" – alles deurmekaar.
 11. "gepeupel" – oproerige menigte
 12. met alles
 13. Nee, die beweging van die vloedwater is so sterk dat dit soos golwe lyk.
 14. "katels" – beddens se raamwerke (dikwels 'n ysterbed se raamwerk)
"arke" – kiste (waarin allerlei goed gepak is)
"balies" – vate/kuipe/mandjies/hol voorwerpe
 15. a) "flottielje" – letterlik 'n eskader van ligte oorlogsskepe; hier verwys dit na al die vlotte wat op die water dryf.
b) "kateder" – 'n praatstoel of sitplek
 16. a) "saamgeflans" – sommer saamgevoeg
b) die mense
 17. a) kinders
b) Dit is 'n inlasgedeelte wat die vlotte beskryf.
 18. "krete" – opeenvolgende, onmeetlike geskreeu van mense wat vrees hulle gaan verdrink
 19. Letterlik – so slaan dat verlamming intree.
Figuurlik – magteloos maak.
 20. Vermensliking (woede) van die wind.
 21. a) Die herhaling beklemtoon die aanhoudende voortrol van die water veroorsaak deur die sterk wind.
b) Die ellips suggereer die rolbeweging wat aanhou.
 22. a) As gevolg van al die plante, bome, ensovoorts, in die water.
b) Jy praat binnensmonds.
 23. a) Dit beklemtoon nog steeds die aanhoudende voortrol van die water en nou die lyke in die water.
b) Herhaling, agterplasing (versreël en die gedig) en die ellips.
-

Naskrif: 'n credo – Lina Spies

1. Ja, 'n naskrif word gewoonlik onderaan 'n brief geskryf; die gedig is ook in die vorm van 'n persoonlike brief.
 2. "Blou see ..." uit "Dennebosse" van N.P. van Wyk Louw
"My nooi ..." uit D.J. Opperman se "Sproeieën"
Robert Frost se "The woods ..." uit "stopping by woods on a snowy evening"
Emily Dickinson se "Heart ..." uit "Gedig XLVII" in haar versamelde werke
Dit is vir haar voorbeelde van 'n emosioneel verhewe vorm van kommunikasie van groot skrywers/
digters.
 3. a) Sy hou van mense "wat oor dertig jaar" nog roomys kan geniet – dus mense wat nog iets van hul kindwees behou het; van mense wat na John McCormack se sang en na Mozart luister as dit reën – dus mense wat hou van musiek en die natuur; van mense wat van haar woordkunswerk hou – dus mense wat haar poësie lees; sy hou van mense wat nog die mooi in oumense kan sien.
b) Sy hou nie van vrouens wat net babas kry of mans wat net bier drink of mense wat nie poësie lees of na goeie musiek luister nie.
 4. Sy vereenselwig haar met Emily Dickinson wat skryf vir 'n geliefde en oor verlore liefde.
 5. Sy wil mooi, verhewe dinge aan die geliefde nalaat; dinge wat estetiese waarde het en verwyderd is van die gewone.
 6. Sy wil hê dat gewone mense ook haar poësie moet lees, maar nie alle gewone mense nie; "en tog" lei die spreker se paradoksale siening van 'n "gewone" mens in.
 7. "iemand wat oor dertig jaar/'n roomys in die straat sal lek" (versreëls 12 en 13)
 8. "spierwit" en "vaalte"
 9. Vergelyking: "nes 'n parkiet"
 10. Die "jy" is nie 'n kenner van die poësie nie.
 11. Die vrye vers gun aan die digter vryheid om nie die gedissiplineerdheid van 'n vaste rymskema te handhaaf nie, maar daar is bepaalde skakels wat die versreëls en die strofes aan mekaar bind.
 - Woorde word dikwels aan die begin van versreëls herhaal, bv. "Ek".
 - Versreëls en strofes wissel in lengte.
 - Digtters gebruik dikwels die opnoemtegniek, met ander woorde die letterlike opnoem van dinge in die gedig.
-

Nuus uit die binneland – Peter Blum

1. a) Die bekende digter, D.J. Opperman.
b) Opperman het Peter Blum se bundel *Steenbok tot Poolsee* gekeur en Blum het groot waardering vir Opperman se natuurpoësie gehad.
 2. a) Dit rym met “wegskuif” in versreël 3 en hou verband met “misgordyn” in versreël 4.
b) Dit kalmeer hom, dit voel onwerklik.
 3. a) “– as hy die rotsige bergreeks wegskuif/agter 'n misgordyn – ”
b) Gee 'n uitbreiding van die personifiërende beeld en beweging van die reën.
 4. Die spreker en sy gesin in die gedig, waarskynlik ook 'n verwysing na alle Europeërs wat in Suid-Afrika bly.
 5. Dit wat na die aandagstreep volg staan in kontras/teenstelling met dit wat voor die aandagstreep staan; lig uit dat die spreker terugdink en dat hy nou na die werklikheid in die volgende versreël teruggeruk word.
 6. a) Die woord rym met “-sny” in versreël 13; die vroulike eindrym “-ty” suggereer 'n gedraenheid.
b) Elisie, die weglating van 'n klank ter wille van rym en ritme.
c) Stap deur 'n stil straatjie.
 7. “gewaar/deur 'n ou bolig”
 8. “verre dae”
 9. a) Die spreker is omgekrap, ongelukkig.
b) “luiteuse”
 10. a) “maar”
b) Die harde r-klank wat versprei (begin, middel en einde) in die strofe voorkom, byvoorbeeld: “bergwind so rukkerig waai”; “rondkrap”; “rillend”; “redelike ure”.
 11. a) “rondkrap soos 'n stok”
“in die palms blaai/nes 'n barbaar”
b) droogte, sprinkaanplae, aardbewings, veldbrande
 12. a) Versreël 31
b) “dan” is 'n beklemtoonde eenlettergrepige woord, die woord word herhaal en voorafgegaan deur 'n aandagstreep.
 13. Engeland (“Surrey”) en Nederland/Holland (“Delftse doek”)
 14. a) Dit is net in Afrika waar die natuurelemente so is. In reënweer en “skemerty” kan jy voel asof jy in 'n ander wêrelddeel is, maar as die bergwind begin waai, dan weet jy waar jy bly.
b) Slotreël/versreël 32
 15. a) Uitsteltegniek
b) Maak ook gebruik van beeldspraak en bysinne.
c) Spanning skep
d) Die leser wil verder lees om uit te vind wat die nuus is.
 16. 'n Liriese gedig weerspieël die lirikus se emosie en gewaarwordinge; in die gedig is dit die spreker se emosies oor natuurelemente (wind en reën) en die omgewing (huise, bome, strate).
Die lirikus wil die taal laat sing en maak dus gebruik van noukeurige woordkeuses en beeldspraak (byvoorbeeld “skermerty”; “nes 'n barbaar”; “bergsreeks skuif”, ens.)
Die gedig het 'n sterk sangerige styl as gevolg van die vele enjambemente, byvoorbeeld: versreëls 1 en 2; 3 en 4; ritme en herhalings-elemente soos alliterasie, byvoorbeeld: “sag stuif” en “dig en diep”.
-

Onderwyser – Antjie Krog

1. Waarskynlik Afrikaans, want daar word verwys na “moedertaal”.
2. “Dra jy tande van silwer en goud”. In Josua word daar spesifiek na silwer en goud verwys as kosbaarhede van die stad Jerigo wat nie vernietig mag word nie, maar in die skatkis van die huis van die Here geplaas moet word. Wanneer die spreker dus in die konteks van die metafoor praat, suggereer hierdie woorde dat daar kosbaarhede uit die mond van die persoon kom (waarskynlik oor die vakgebied). Letterlik kan dit ook na stopsels verwys – in vroeër jare is daar uitsluitlik van goud of ander metale gebruik gemaak om tande te stop. Wanneer so ‘n persoon glimlag, het jy dikwels net goud gesien!
3. Die onderwyser:
 - a) Was die hele tyd op sy hoede/was dalk kwaai/was versigtig om te vriendelik met die leerders te wees/was ‘n stil en teruggetrokke persoon.
 - b) Metafoor
 - c) “Jy staan voor ons soos ‘n klein Jericho”. (Let op die gebruik van aanhalingstekens en dat die volledige beeld, *voor en na* die woord “soos”, aangehaal moet word.)
4. “En *al* (*voegwoord* met die betekenis van hoewel/nieteenstaande) het jy wagters in al (telwoord met die betekenis van almal of elkeen van ...) jou torings”
5. “Tog bly jy sterk./Al trek ons elke dag om jou/Met die ark van die jeug op ons skouers,”
 - a) Al trek ons elke dag om jou met die ark van die jeug op ons skouers, bly jy sterk.
 - b) Dit beklemtoon die woorde “tog” en “sterk”, wat nou albei in ‘n bevoorregte posisie staan. Die kontrasterende voegwoord *tog*, beklemtoon die innerlike sterkte van die onderwyser wat teen die leerders se verwagting in, nie moed opgee nie. Verder beklemtoon dit ook die hele reël, wat nou die eerste en dus belangrikste reël in die strofe is. Die woord *sterk* staan ook nou in ‘n rymposisie waar dit met ‘n ander kernwoord “werk” (versreël 13) kan rym. Sodoende word die karaktereienskap van die onderwyser uitgehef.
6. Verbondsark:
 - a) Dit was vir die Israeliete ‘n *simbool* van hulle God se teenwoordigheid en dit het vir hulle selfvertroue gegee.
 - b) Die jeug het ook ‘n selfvertroue wat grensloos is. Omdat hulle nog nie bewus is van hulle beperkinge nie, is hulle bereid om te waag en oortuig dat hulle sal wen! Hulle onervare jeugdigheid gee aan hulle dieselfde selfvertroue as wat die verbondsark aan die Israeliete gegee het.
 - c) Ligsinnigheid kan verwys na oppervlakkigheid en/of onbedagsaamheid sonder om aan die gevolge te dink. In hierdie geval is albei van toepassing op die klassituasie wanneer ‘n onderwyser met ernstige werk besig is (byvoorbeeld ‘n gedig ontleed) en leerders die klas probeer ontwig met sottige opmerkings en/of destruktiewe antwoorde. Trompette pas goed hier, want dit suggereer ‘n vreeslose en harde verbale aanslag.
7. Versreëls 13 tot 15:
 - a) Al krummel jou mure op die sewende dag en al val jy vooroor op die aarde, bly jy werk.
 - b) Al gaan dit hóé moeilik onder al die druk, bly jy getrou jou werk doen.
8. Die onderwyser word as Jerigo voorgestel en die klas as die Israeliete wat die stad tot ‘n val wil bring. Anders as die verhaal, kry die klas dit *nie* reg om die onderwyser tot ‘n val te bring nie.
9. Slotreëls:
 - a) Malherbe is ‘n Afrikaanse skrywer en Totius ‘n digter.
 - b) Dit word hier metafories gebruik – hulle is vir hom die alfa en omega.
 - c) Die Israeliete se inspirasie was hulle Verbondsgod Jahwe, wat hulle ook Here, genoem het. Met hierdie beeld word gesuggereer dat die letterkunde vir die onderwyser haar inspirasie was.
 - d) Beslis, omdat die Israeliete oorwin het as gevolg van hulle god. Die onderwyser kry dit reg om vas te staan teen die klas as gevolg van haar liefde vir haar taal.
10. “al jy vooroor” (versreël 15) – alliterasie
11. Inversie; begin van ‘n strofe; rymwoorde; herhaling van dieselfde sinspatroon; komma aan die einde van die reël; reël is korter as die ander; kort en sterk klanke; die reël maak ‘n stelling.
12. Let wel, leerders se interpretasie kan verskil. Indien ‘n stelling goed gemotiveer word, moet dit aanvaar word. Dit gaan hier oor die leerder se vermoë om implisiete en eksplisiete boodskappe te ontleed.

Moontlike karaktereienskappe:
Versreël 1 tot 3: Baie voorspelbaar en altyd dieselfde
Versreël 4: Het ‘n houding van ongenaakbaarheid/onaantasbaarheid
Versreëls 3 en 4: Dalk klein van postuur? – hoedjie en klein
Versreëls 5 tot 8: Al lyk dit of die jare hom hard en kwaai gemaak het, het hy tog ‘n sagte hart en syfer sy liefde vir die vak en vir die leerders onopsigtelik deur.
Versreëls 9 tot 16: Hy het ‘n ysere wil wat hom nie deur die leerders laat onderkry nie en is baie konsensieus ten spyte van al die druk en werkklas wat hy ervaar.
Versreëls 17 en 18: Sy liefde vir die vak dwing hom om voort te gaan.
Stereotipering? Waarskynlik nie, want nie alle onderwysers het so ‘n liefde vir die leerders en die vak wat hulle onderrig nie.

Joernaal: Positief en negatief. Sy ervaar die onderwyser saam met die klas omdat hy hom skaar by die leerders – sy praat van “ons” (versreëls 4, 10, 11 en 12), maar sy kyk dieper as die ander leerders se oppervlakkige waarneming. Die spreker sien die silwer en goud raak, merk die Ragab binne die onderwyser, besef sy en haar medeleerders is ligsinnig, merk op dat die onderwyser nie kla nie en besef dat die onderwyser se liefde vir die taal tog 'n indruk gemaak het.

Ontvlugting – Ingrid Jonker

1. a) Van “hierdie Valkenberg” wat op die waansinnige lewe sinspeel.
b) Sy dink terug aan haar gelukkige kinderjare in Gordonsbaai.
c) Figuurlike ontvlugting. Die spreker wil nie van die werklike sielsieke hospitaal, Valkenberg ontvlug nie, sy vlug van 'n innerlike pyn af weg.
 2. a) Die lewe wat vir die spreker soos die inrigting is: waansinnig.
b) Sy het waarskynlik iemand verloor waarsonder sy nie kan lewe nie.
 3. a) Skep 'n verwagting van die herinneringe wat sy gaan vertel.
b) Sy het hier gelukkige kinderjare beleef. Onskuldige speletjies met paddavissies en simbole op bome uitgerf.
 4. a) Onbekommerde kinderspel
b) Ideologie wat lewens kan vernietig
c) Sinnelose gejaag
d) Verwerping
 5. a) “dom-allenig”: alleenheid, gebrek aan begrip
b) “teen die aandwind”: hulpeloos teen natuurelemente
c) “die aandwind”: donkerte, vyandigheid, warm dae is iets van die verlede
d) verhongerd: verlange na iemand, sonder kos; letterlik en figuurlik
 6. Haar geliefde wat haar verlaat het.
 7. a) “smart”
b) Nee, strofe 5 suggereer dat sy die noodlot aanvaar en haar eie skuld moontlik erken.
 8. 'n Hartseer gebeurtenis het waarskynlik veroorsaak dat 'n geliefde die verhouding beëindig het. Nou het die spreker slegs haar herinnering aan dit wat goed was en die “plekke waar ons eenmaal was”.
 9. a) “uitgespoel”; die titel dui op “ontvlugting” en dat die vlug iets van die verlede is. Ook die verlede tydsvorm “was” dui op iets wat nou verby is.
b) Voltooiing van wanhoop
 10. Ingrid Jonker se lyk is op die oggend van 19 Julie 1965 ontdek waar dit op die strand van Drieankerbaai uitgespoel het. Sy het die vorige nag die see ingeloopt en haar self verdrink.
 11. a) 'n *Distigon* is 'n gedig van twee versreëls, oorspronklik 'n heksameter (sesvoetige daktiliese vers) gevolg deur 'n pentameter ('n vyfvoetige versreël). In die gedig kom hoofsaaklik vyfvoetige versreëls (jambes) voor. Ook die gebruik van koelette (strofes met 2 versreëls) hou verband met die distigon.
b) Dit beklemtoon op klankvlak (metriese en ritmiese vlak) 'n bepaalde sekerheid en iets van 'n “beklinkte” slot. Let veral ook op die deurlopende paarrym van die koelette wat aan die gedig 'n vaste struktuur/patroon gee.
 12. Baie letterkundiges beskou hierdie gedig as 'n biografiese voorspelling van Ingrid Jonker se eie dood op 19 Julie 1965. Jonker se ma het self 'n tyd in Valkenberg deurgebring a.g.v. 'n senuweetoestand. Sy is dood toe Jonker en haar suster, Anna, nog baie jonk was.
Gordonsbaai roep vir Ingrid en haar suster van hul gelukkigste kinderjare op.
Ingrid se lyk is op die oggend van 19 Julie 1965 op Drieankerbaai ontdek nadat sy die vorige aand selfmoord gepleeg het. Ook “uitgespoel tussen wier en gras”.
-

XLIII – Johan van Wyk

1. Ooreenkomste: twee kwatryne wat saam 'n oktaaf vorm en 'n *beeld* gee van die mens. Dan volg 'n verdieping wat in die vorm van twee tersines uiteengesit is. Afwykings: geen rympatroon nie en geen spesifieke ritme kom voor nie.
2. "mens" (versreël 1); "verweerde mens" (versreël 1); "onmens" (versreël 3); "mens" (versreël 5); "alle mense" (versreël 5); "verwarde mens" (versreël 8); "dubbelsinnigste mens" (versreël 9); "geskelde mens" (versreël 9); "skellende mens" (versreël 9); "ek-mens" (versreël 10); "geskape mens" (versreël 10); "mens gesmyt" (versreël 10)
3. Eie siening: 'n mens wat swaar gekry het. Versreël 2 sluit hierby aan, omdat armoede 'n wye begrip is en die feit dat dit teen die keel waai, sluit ook aan by die gedagte dat jou probleme jou om jou keel gryp/jou verwurg.
4. Dis die mens wat veroordeel wat onmenslik is, nie die arme, sukkelende mens nie.
5. "mens" x "onmens"; "geskelde" x "skellende"; "geskape" x "gesmyt"
6. "dubbelsinnigste mens geskelde skellende mens".
 - a) Harde skel e-vokale wat herhaal word; alliterasie van die l-, s-, n-, d-klanke; intensiewe vorm; woordspeling; opeenstapeling van woorde; herhaling van woorde.
 - b) Elke mens het twee kante. Die oortreffende trap beklemtoon dit – soos ingewikkeldste mens.
 - c) Sluit aan by die "dubbelsinnigste": kan verwys na die "ek" wat homself veroordeel maar ook net so maklik ander veroordeel. Verwys ook na die slagoffer van die mensdom se onmenslikheid – hy op wie geskel word.
7. "Gesmyt" impliseer dat die persoon as waardeloos beskou word; dit impliseer ook 'n harde gooi. Dit rym ook met die woord "verwyt", die enigste twee rymwoorde wat as kernwoorde uitstaan.
8. Verduidelik die betekenisimplikasie by die woordspeling van die volgende:
 - a) [*L*]amsak (versreël 12) is 'n figuurlike term wat suggereer dat 'n persoon nie veel ruggraat het nie en so pap soos 'n lapsak is. Dit verwys ook terug na die *lam* persoon wat Christus opdrag gegee het om op te staan. Die term *sak* (versreël 14) is 'n woordspeling op lamsak, en nou kry dit 'n letterlike maar ook 'n figuurlike betekenis. Letterlik in terme van die "goed" wat die verlamde van Betesda moes optel ("tel jou goed op en loop"), maar ook figuurlik in terme van die "las" van die moderne mens wat hy moet optel en self dra.
 - b) *hand* (versreël 13): 'n Mens werk met jou hande; dit verwys ook na die "helpende hand" wat 'n mens na jou medemens moet uitsteek. Dit verander na *Groot hand* (versreël 14) wat na die hand van God wys en die mens herinner dat Sy hand daar is om jou te help, maar ook die mensdom daaraan herinner dat God deur ons op aarde werk – wanneer ons dus ons hand uitsteek na ons medemens, doen God dit deur ons. Ons word dus 'n instrument in Sy hande en daarom moet ons help.
9. Deur slegs 'n gedeelte van die beeld te noem, word dit universeel en is die toepassingsmoontlikhede soveel meer.
10. Hy sluit af met die woord "jy", die woord waarmee die gedig begin. Die harde toon van die slot sluit ook aan by toon aan die begin van die gedig.
11. Die titel van die bundel is *Deur die oog van die luiperd*, waar die oë van die dier in die donker dinge kan raaksien, met ander woorde, die werklikheid kan raaksien. Onthou dat hierdie gedig na aanleiding van 'n selfportret geskryf is. In versreël 3 kyk die spreker na homself soos 'n portret wat *geskilder* is: hy verwys na *geel oë*, die woord "onmens", dan is sy hande "knopperig" (soos die kloue van 'n kat) en hy verwys na sy hare as "vetterige kwasstrep" (soos die kolle van 'n luiperd).
12. Langer vraag: sonnetvorm se verband met die boodskap.
 - Die oktaaf: Die oktaaf word gebruik om 'n beeld te gee van die kompleksiteit van die mens met probleme. Die eerste kwatryn is 'n kritiese beeld van die sukkelende mens wat as "anders" gesien word. Die tweede kwatryn kyk meer ontledend na die mens wat probleme ondervind. Dan besef die leser dat baie van die mens se pyn onnodig deur homself of deur sy medemens veroorsaak word.
 - Die sekstet: Die eerste tersine bevat 'n verdieping, omdat dit nou nie meer net 'n beeld is nie, maar 'n sielkundige kykie na die psige van die mens met probleme. Elkeen loop dieselfde pad van menswees. In die laaste tersine word die mens direk aangespreek en die oplossing gegee: Staar op, vat jou goed en loop. Met die hulp van jou Skepper, met

die hulp van jou medemens, is dit moontlik. Maar elkeen moet verantwoordelikheid aanvaar. Nie net jy vir jouself nie, maar ook vir jou medemens.
